

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Bakalářská práce

2011

Radka Vošahlíková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Radka Vošahlíková

**Profesionální pěstouni jako součást systému
náhradní rodinné péče v ČR**

Bakalářská práce

Praha 2011

Autor práce: **Radka Vošahlíková**
Vedoucí práce: **Ing. Bohumila Čabanová, Ph.D.**
Oponent práce:
Rok obhajoby: **2011**
Hodnocení:

Bibliografický záznam

VOŠAHLÍKOVÁ, Radka. 2011. *Profesionální pěstouni jako součást systému náhradní rodinné péče v ČR*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. 65 s. Vedoucí bakalářské práce Ing. Bohumila Čabanová, Ph.D.

Abstrakt

Bakalářská práce „*Profesionální pěstouni jako součást systému náhradní rodinné péče v ČR*“ se zabývá otázkou pěstounské péče na přechodnou dobu a profesionálními pěstouny v České republice. Popisuje systém náhradní rodinné péče v ČR a dále profesionální pěstounskou péči jako další možnost péče o děti, které nemůžou vyrůstat ve svých biologických rodinách. Institut profesionální pěstounské péče je v práci popsán nejdříve obecně, z čeho vychází, jak by měl fungovat, jaké cíle sleduje a jak je profesionální pěstounská péče realizována v zahraničí. Následně se práce zaměřuje na profesionální pěstounskou péči v ČR, jakou má v současné době podobu, jak ji vnímají různí odborníci z oblasti péče o ohrožené děti a jaké jsou její výhledy do budoucna. Nakonec je profesionální pěstounská péče zhodnocena za pomoci SWOT analýzy, přičemž jsou v práci uvedeny také dva možné scénáře budoucího vývoje profesionální pěstounské péče v ČR.

Abstract

The focus of Bachelor thesis “*Professional foster parents as part of the substitutional family care system in the Czech Republic*” are a temporary foster care and professional foster parents in the Czech Republic. It describes a system of substitutional family care in the Czech Republic as well as the professional foster care as a new option of childcare for those children who cannot grow up in their biological families. The institution is initially described in general terms: where it comes from, how it is supposed to work, what goals it tries to follow, and how the foster works abroad. Then the work focuses on professional foster care in the Czech Republic, its current state, how it is perceived by professionals in the area of threatened children, and what are its future opportunities. In the end, it is evaluated using SWOT analysis, while the work also lists two possible future scenarios of the professional foster care in the Czech Republic.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, pěstounská péče, profesionální pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, politický cyklus, SWOT analýza

Keywords

Substitutional family care, foster care, professional foster care, short-term foster care, policy cycle, SWOT analysis

Rozsah práce

109 246 znaků s mezerami

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. května 2011

Radka Vošahlíková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Ing. Bohumile Čabanové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za její cenné rady, ale také za její mimořádnou vstřícnost a ochotu. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Magdaleně Mouralové a Mgr. Miriam Kotrusové, Ph.D. za jejich soustavnou podporu a pomoc při psaní této práce. Děkuji také všem odborníkům, kteří mi byli ochotní poskytnout rozhovor. Ráda bych poděkovala i svým rodičům za to, že mě drží nohama na zemi. Na závěr patří velké poděkování i mému příteli, bez něhož bych tuto práci nejspíš nikdy nedopsala.

PROJEKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut sociologických studií

RADKA VOŠAHLÍKOVÁ, 2. ročník SOSP, LS 2009/2010

1. Předpokládaný název práce.

„Profesionální pěstouni jako součást systému náhradní rodinné péče v ČR“

2. Námet práce zahrnující formulaci a vstupní diskusi poznávacího problému.

Pěstounská péče v naší zemi zaujímá již řadu let nezastupitelné místo v systému náhradní rodinné péče. Statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí ČR¹ (MPSV) však ukazují, že počty pěstounů jsou nedostačující a mnoho dětí tak vyrůstá v ústavních zařízeních, přestože by mnohé z nich mohly žít v náhradním rodinném prostředí. Ve stávajícím systému náhradní rodinné péče se od 1. 6. 2006 objevuje nový institut, kterým je *pěstounská péče na přechodnou dobu*. Je to taková forma péče, která by měla být nezletilým dětem poskytována pro nezbytně nutnou dobu. Je určena dětem, které nemohou vyrůst ve své rodině, ale zároveň jejich situace neodpovídá osvojení nebo dlouhodobé pěstounské péči. Pěstounská péče na přechodnou dobu, ve světě označována jako *profesionální pěstounská péče* (dále jen PPP), je v mnohých zemích hojně využívána, ale přesto, že už i v naší zemi se taková možnost náhradní rodinné péče nabízí, stále ještě dostatečně rozšířená. Právě proto se o ni ve své práci budu zajímat, pokusím se zjistit, s jakými problémy se potýká, co brání jejímu rozšíření, ale také jak přínosná může být, poté co začne naplno fungovat a stane se běžně využívanou formou náhradní rodinné péče. Na druhou stranu se ale pokusím odhalit i nevýhody, slabiny a možná rizika profesionální pěstounské péče u nás.

Ve své bakalářské práci jsem si stanovila tři základní cíle: 1) popsat novou formu náhradní rodinné péče v ČR – pěstounskou péči na přechodnou dobu, 2) zjistit, jak ji vnímají odborníci z oblasti NRP, jaký je podle nich současný stav, 3) zhodnotit její místo v soustavě náhradní rodinné péče v ČR.

---

¹ Viz. MPSV ČR. *Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí*. [online] (bez datace) [cit. 2010-6-5]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7312/Vybrane_udaje.pdf>

3. Předpokládané metody zpracování

Pro dosažení prvního cíle využiji analýzu písemných dokumentů. Budu pracovat s dostupnou literaturou, materiály MPSV a neziskových organizací, které se zabývají problematikou náhradní rodinné péče. Pro naplnění druhého cíle provedu rozhovory pomocí návodu s odborníky z oblasti péče o děti. Pokusím se vybrat experty z různých oblastí, které s profesionální pěstounskou péčí souvisí, aby byl pohled na danou problematiku byl co nejširší. Předpokládání účastníci rozhovorů 1) tvůrce legislativy - zástupci MPSV, 2) zástupci neziskových organizací, které působí v oblasti náhradní rodinné péče (Institut náhradní rodinné péče, Středisko náhradní rodinné péče, Asociace náhradních rodin ČR, o.s.), 3) profesionální pěstoun, 4) „klasický“ pěstoun, 5) zástupce akademické půdy – pravděpodobně FF UK v Praze, Katedra sociální práce, 6) zástupce z oblasti ústavní výchovy. Pro dosažení třetího cíle použiji SWOT analýzu. SWOT analýza je metoda, jejíž podstatou je identifikovat silné a slabé stránky a příležitosti a ohrožení.² Po zhodnocení profesionální pěstounské péče uvedu také dva možné scénáře budoucího vývoje profesionální pěstounské péče v ČR.

4. Předběžná struktura práce

Práce bude členěna do šesti kapitol. V první kapitole vymezím zkoumaný problém, cíle práce, nastíním metodologický postup celé práce a také hodnotová a teoretická východiska, na kterých je práce postavena. V následující kapitole uvedu jednotlivé formy náhradní rodinné péče v ČR, protože na profesionální pěstounskou péči nahlížím jako na součást systému náhradní rodinné péče. Ve třetí kapitole obecně představím profesionální pěstounskou péči, jaký je její smysl, pro jaké děti je určena. Ve čtvrté kapitole se podrobně zaměřím na profesionální pěstounskou péči a její současnou podobu u nás. Pátá kapitola přinese za pomoci výpovědí odborníků pohled na to, jak PPP vnímají, jak podle nich vypadá současný stav. Bude zde věnován i prostor budoucnosti PPP. Poslední šestá kapitola bude nejrozsáhlejší, protože bude obsahovat SWOT analýzu, na základě které zhodnotím profesionální pěstounskou péči v ČR, a představím dva možné scénáře budoucího vývoje PPP v ČR.

---

² VESELÝ, A.; NEKOLA, M. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-86429-75-5.

5. Orientační seznam literatury.

- BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., PAZLAROVÁ, H., JANÍČKOVÁ, R. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny.* VÚPSV, 2002. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz>
- BUBLEOVÁ, V., VÁVROVÁ A., FRANTÍKOVÁ, J. BENEŠOVÁ, L. *Průvodce náhradní rodinnou péčí.* Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2007. Dostupné z: <http://www.adoptce.com/beta/adoptce/brozura.pdf>
- CORBINOVÁ, J., STRAUSS, A. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie.* Boskovice: Albert, 1999.
- DVOŘÁK, J. *System náhradní výchovy,* Praha: Aspekty náhradní výchovy, 2007. Dostupné z: http://www.anv.cz/System_nahradni_vychovy.pdf
- FRIČ, P. *Neziskové organizace a ovlivňování veřejné politiky.* Praha: Agnes, 2000. ISBN 80-902633-6-4.
- GIDDENS, A. *Sociologie.* Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.* Praha: Portál, 2005.
- MATĚJČEK, Z. A kol. *Náhradní rodinná péče.* Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní.* Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Z, KOLUCHOVÁ, J., BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., BENEŠOVÁ, L. *Osvojení a pěstounská péče.* Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pěstounská péče na přechodnou dobu.* Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf
- MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Hodnocení systému péče o ohrožené děti.* Praha, 2007. Dostupné z: <http://web.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/mladez1016/hodnocenisystemu3.pdf>
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny.* Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 1999. ISBN 80-85850-75-3.
- PAZLAROVÁ, H. *Nové formy pěstounské péče v zahraničí.* Náhradní rodinná péče, č. 1, 2003. ISSN 1212-3765.

- PISKAČOVÁ, K. *Systém pěstounské péče ve Velké Británii*. Náhradní rodinná péče, č. 3, 2004.
- SOBOTKOVÁ, I. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: MPSV, 2003. ISBN 80-86552-62-4.
- VESELÝ, A.; NEKOLA, M. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007.
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o státní sociální podpoře.

6. Jméno konzultanta a jeho písemný souhlas se spoluprací

Ing. Bohumila Čabanová, Ph.D.

Dne 3. června 2010 v Praze

OBSAH

1 ÚVOD	3
1.1 VYSVĚTLENÍ POUŽÍVANÝCH POJMŮ	4
1.2 CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY	6
1.3 METODY	7
1.3.1 Analýza písemných dokumentů	7
1.3.2 Rozhovory pomocí návodu	7
1.3.3 SWOT analýza	8
1.4 HODNOTOVÁ A TEORETICKÁ VÝCHODISKA	9
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE V ČR	13
2.1 ZÁKLADNÍ LEGISLATIVA	13
2.2 DŮVODY PRO UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE DO NÁHRADNÍ VÝCHOVY, TYPY NÁHRADNÍ VÝCHOVY	14
2.2.1 Osvojení	15
2.2.2 Pěstounská péče	16
2.2.3 Poručenství	17
2.2.4 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče	18
2.3 FINANČNÍ ZAJIŠTĚNÍ PP	18
2.3.1 Dávky pěstounské péče	19
2.4 NÁHRADNÍ PÉČE V ČÍSLECH	20
2.4.1 Pěstounská péče – počty dětí, rodin a žadatelů	21
2.4.2 Počty dětí v ústavních zařízeních	22
2.4.3 Výdaje na různé formy náhradní výchovy	23
3 PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	24
3.1 TERMÍN PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE	25
3.2 SMYSL A CÍLE PPP, CÍLOVÁ SKUPINA DĚTÍ	25
3.3 MODELY PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE	27
3.3.1 Slovensko	27
3.3.2 Velká Británie	29
4 SOUČASNÁ SITUACE V ČR	32
4.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU	32
4.1.1 Legislativní zakotvení	33
4.1.2 Lze v ČR hovořit o PPP?	34
4.1.3 Kdo může být pěstounem na přechodnou dobu?	35
4.1.4 Finanční zajištění	36
4.1.5 Cílová skupina dětí	36
4.1.6 Doprovodné služby	37
4.2 PŘIPRAVOVANÁ NOVELA ZÁKONA O SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ	37
4.3 PROCES VÝVOJE POLITIKY INSTITUTU PP NA PŘECHODNOU DOBU	41
5 SWOT ANALÝZA	43
5.1 SILNÉ STRÁNKY	43
5.2 SLABÉ STRÁNKY	44
5.3 PŘÍLEŽITOSTI	45
5.4 HROZBY	46
5.5 SCÉNÁŘ Č. 1 – SILNÉ STRÁNKY A PŘÍLEŽITOSTI	49
5.6 SCÉNÁŘ Č. 2 – SLABÉ STRÁNKY A HROZBY	51
6 ZÁVĚR	53
SUMMARY	55
POUŽITÁ LITERATURA	56
SEZNAM PŘÍLOH	63
PŘÍLOHA	64

Seznam schémat a tabulek

Schéma č. 1: Cyklický model politického cyklu	12
Tabulka č. 1: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte v PP	19
Tabulka č. 2: Odměna pěstouna.....	20
Tabulka č. 3: Příspěvek při převzetí dítěte	20
Tabulka č. 4: Počet dětí svěřených do pěstounské péče	21
Tabulka č. 5: Počet žadatelů o pěstounskou péči.....	21
Tabulka č. 6: Počet pěstounských rodin	21
Tabulka č. 7: Počet pěstounských rodin vzhledem k počtu dětí v rodině.....	21
Tabulka č. 8: Počet dětí umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu	22
Tabulka č. 9: Počty dětí v umístěných v ústavních zařízeních	22
Tabulka č. 10: Délka pobytu dětí v KÚ nebo DD do tří let věku	23
Tabulka č. 11: Náklady služeb – měsíčně.....	23
Tabulka č. 12: Náklady služeb – pěstounská péče.....	23
Tabulka č. 13: Odměna pěstouna na přechodnou dobu	38
Tabulka č. 14: SWOT analýza.....	48

1 ÚVOD

Pěstounská péče v naší zemi zaujímá řadu let nezastupitelné místo v systému náhradní rodinné péče. Statistiky³ však ukazují, že počty pěstounů jsou nedostačující a mnoho dětí tak zbytečně vyrůstá v ústavních zařízeních, přestože by mnohé z nich mohly žít v rodinném prostředí. Ve stávajícím systému náhradní rodinné péče se od 1. 6. 2006 objevuje nový institut, kterým je *pěstounská péče na přechodnou dobu*⁴. Je to taková forma péče, která by měla být nezletilým dětem poskytována pouze po nezbytně nutnou dobu. Je tedy určena dětem, které nemůžou vyrůstat ve své rodině, ale zároveň jejich situace svými specifiky neodpovídá osvojení nebo dlouhodobé pěstounské péči. Pěstounská péče na přechodnou dobu by věcně měla odpovídat tomu, co je běžně v zahraničí známo pod pojmem *profesionální pěstounská péče*.

V rámci dobrovolnictví u pražské neziskové organizace jsem měla možnost docházet do dětského domova za klientem. Za rok mé praxe jsem na jednu stranu získala mnoho zajímavých informací o náhradní péči (jak ústavní, tak i rodinné), na stranu druhou však i velké množství negativních zkušeností s dětským domovem. Pro děti je nejlepší vyrůstat ve fungujícím rodinném prostředí, což bohužel dětské domovy nikdy nemohou nabídnout – nikdy nemůžou zcela nahradit instituci rodiny. Jiné formy náhradní péče však mohou, a právě proto bych ve své práci chtěla představit profesionální pěstounskou péči jako jednu z možností umístění dítěte mimo svou biologickou rodinu.

Cílem mé práce je popsat novou formu náhradní rodinné péče v ČR – pěstounskou péči na přechodnou dobu. Zjistit, jak ji vnímají odborníci z oblasti NRP, jaký je podle nich současný stav a nakonec zhodnotit její místo v soustavě náhradní rodinné péče v ČR.

Práce je členěna do šesti kapitol. První kapitola přináší úvod do problematiky náhradní rodinné péče, jsou v ní vytyčeny cíle práce, teoretická a hodnotová východiska a také je zde uvedena metodika práce. V druhé kapitole představím systém náhradní rodinné péče v ČR, popíši tedy jednotlivé formy NRP, finanční zajištění a uvedu několik statistik pro lepší ilustraci současného stavu. Kapitola třetí se svým obsahem bude vztahovat k profesionální pěstounské péči z obecného hlediska – co znamená pojem PPP, jaký je její smysl a jak probíhá v jiných zemích. Čtvrtá kapitola se věnuje

---

³ Viz kapitola 2.4 Náhradní péče v číslech

⁴ §45a, zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění, a §27a, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění.

PPP u nás, zajímá mne, v jakém stavu PPP v současnosti je, jak ji vnímají odborníci z oblasti NRP a jaké má vyhlídky do budoucna. Pátá kapitola obsahuje SWOT analýzu, nejdříve charakteristiku silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb. Dále pak dva scénáře možného vývoje PPP v budoucnosti. Poslední šestá kapitola je stručným shrnutím celé práce.

Teoretická část práce bude vycházet ze studia odborných materiálů, které se k dané tématice vztahují, půjde především o různé publikace a články od autorů, kteří se na náhradní rodinnou péči specializují, nebo také publikace organizací, které dlouhodobě s pěstouny spolupracují. Použiji také znění zákonů a materiály Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. Empirická část práce bude čerpat z devíti rozhovorů - s odborníky z oblasti práce s rodinou a ohroženými dětmi a také z rozhovorů aktivními pěstouny.

1.1 Vysvětlení používaných pojmů

Sociální politika a sociální práce nemají zcela jednotnou terminologii, proto se pro lepší porozumění pokusím přiblížit některé nejednoznačné pojmy, které budu v textu používat, aby bylo zřejmé, v jakém smyslu s nimi budu zacházet. Snahou je předejít tímto způsobem případným nedorozuměním. Dále uvádím také seznam používaných zkratk, které se v textu vyskytují.

Ohrožené dítě

Z hlediska sociálně-právní ochrany dětí jsou za ohrožené děti podle §6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, považovány děti ohrožované nejen svým okolím, ale i samy sebou. Do této skupiny lze zařadit děti s nedelikventními a delikventními rysy chování. Za ohrožené děti jsou pokládány:

- děti, kterým zemřeli rodiče,
- děti, jejichž rodiče neplní povinnosti, které plynou z rodičovské zodpovědnosti,
- děti, jejichž rodiče zneužívají nebo nevykonávají práva, která plynou z rodičovské zodpovědnosti,
- děti týrané, zneužívané a zanedbávané (ve všech podobách),
- děti, které se ocitly mimo vlastní rodinu,
- děti cizinců bez doprovodu dospělé osoby,

- děti vyžadující zvýšenou pozornost,
- delikventní a predelikventní děti.

Nejlepší zájem dítěte

Ústřední pojem péče o ohrožené děti je obtížné definovat. Jedná se totiž o vyjádření, které nelze vymezit ani omezit právní úpravou. Přesto však ze znění mezinárodních smluv, které se týkají práv dítěte nebo obecně lidských práv, vyplývá, že pokud používají pojem nejlepší zájem dítěte, jedná se především o „*možnost dítěte za účelem svého plného a harmonického rozvoje osobnosti a schopností vyrůstat v rodinném prostředí a v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, a to přednostně v péči své původní rodiny*“ (MŠMT, 2006, str. 1).

V Národním akčním plánu k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011 je nejlepší zájem dítěte definován jako „*takový stav, kdy je zachována životní úroveň a podmínky, nezbytné pro jeho zdravý tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj a je chráněno právo dítěte na plný a harmonický rozvoj jeho osobnosti a schopností; plnohodnotné dětství a osobní potenciál dítěte je plně vyvinut v rámci rodiny; cizí péče a podpora je dítěti poskytována jen v nezbytně nutné míře*“ (MPSV, 2009b, str. 5).

Za vypovídající však považují i definici z psychologie. Ta vymezuje tzv. základní životní potřeby dítěte, které také mohou napomoci při hledání a určení nejlepšího zájmu dítěte. Pohledů a schémat existuje více, přičemž většina autorů se shoduje na obdobném. Matějček a Langmeier uvádí, že je důležité umožnit dítěti vyrůstat v prostředí:

- ve kterém se cítí bezpečně,
- ve kterém se orientuje a které mu dodává spolehlivé citové vazby,
- které umožňuje uspokojovat základní psychické potřeby a harmonicky rozvíjet svou osobnost,
- které je stimulující, oceňující a přijímající jeho individualitu,
- a které dává možnost rozvinout potřebu otevřené budoucnosti [Matějček, Langmeier, 1974, str. 45].

Náhradní výchova

Pojem náhradní výchova (nebo náhradní péče), se v legislativě neobjevuje, tento pojem není vysvětlen, nicméně v teorii i praxi se běžně užívá. Pokud dítě nemůže vyrůstat ve vlastní rodině, pak je na místě hledat pro něj optimální formu náhradní výchovy. Mezi instituty náhradní výchovy patří ústavní výchova a náhradní rodinná péče [MPSV, 2009d, str. 1].

Jednotlivé formy náhradní výchovy upravuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění, jsou jimi svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, pěstounská péče, poručenství (pokud poručník o dítě osobně pečuje), osvojení, ústavní výchova a umístění dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Sociálně-právní ochrana dětí

Podle §1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění, se sociálně-právní ochranou dětí rozumí:

- „a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny.“*

„Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním“ [MPSV, 2009f].

1.2 Cíle práce, výzkumné otázky

Cíle práce

Ve své bakalářské práci jsem si stanovila tři základní cíle.

- 1) Popsat novou formu náhradní rodinné péče v ČR – profesionální pěstounskou péči (PPP).
- 2) Zjistit, jak PPP v ČR vnímají její aktéři, jaký je podle nich současný stav.
- 3) Zhodnotit místo PPP v soustavě NRP v ČR

U každého cíle si kladu různé výzkumné otázky. Pro dosažení prvního cíle (*popsat novou formu náhradní rodinné péče v ČR – PPP*) mě zajímá, jaké postavení PPP v systému náhradní rodinné péče zaujímá, jaký model PPP je v ČR realizován, jaké děti jsou vhodné pro PPP, kdo může být pěstounem profesionálem a jaká je podpora pěstounů (vzdělání, odborná pomoc, finanční podpora). Pro druhý cíl (*zjistit, jak PPP v ČR vnímají její aktéři, jaký je podle nich současný stav*), se ptám, jak odborníci vnímají současný stav, zda odpovídá jejich představám, dále také jaké jsou příčiny (podle jednotlivých odborníků), že u nás PPP není rozšířena v takové míře, jako v jiných zemích západní Evropy. Abych dosáhla třetího cíle (*zhodnotit místo PPP v soustavě NRP v ČR*), zajímá mě, jaké má PPP místo v soustavě NRP u nás a případně jaká možná opatření by se dala navrhnout pro zlepšení stávající situace.

1.3 Metody

1.3.1 Analýza písemných dokumentů

Pro naplnění prvního cíle, kterým je popsat novou formu náhradní rodinné péče v ČR – profesionální pěstounskou péči, využiji analýzu písemných dokumentů. Současný stav přiblížím z hlediska dostupné literatury a výzkumů, zákonů, materiálů neziskových organizací zabývajících se touto problematikou a také z dostupných zdrojů MPSV.

1.3.2 Rozhovory pomocí návodu

Pro druhý cíl - *zjistit, jak PPP v ČR vnímají její aktéři, jaký je podle nich současný stav*, využiji *rozhovory pomocí návodu* s vybranými odborníky z oblasti NRP. Jedná se o kvalitativní výzkum, při kterém se pokusím zjistit, jak vnímají profesionální pěstounskou péči u nás a v čem konkrétně spatřují její úskalí, slabiny, výhody a nevýhody, případně jak by se podle nich současná situace dala zlepšit.

Návod k rozhovoru obsahuje seznam otázek nebo témat, které je nutné v rámci rozhovoru probrat. Sestavení návodu má zaručit, že se dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Jakým způsobem a v jakém pořadí tazatel získá informace, je zcela na něm. Takto vedený rozhovor umožňuje tazateli co nejvýhodněji využít čas k interview. Výhodou je, že návod pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale zároveň dovoluje dotazovanému uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti. Navíc umožňuje srovnání rozhovorů s více lidmi [Hendl, 2005, str. 174].

V rámci tohoto cíle bych chtěla představit profesionální pěstounskou péči ze všech možných hledisek, což jsem zohlednila při výběru odborníků. Měla jsem v plánu uskutečnit deset rozhovorů, podařilo se mi však realizovat pouze devět z nich.⁵ Dotazovala jsem se každého odborníka zvlášť, rozhovory jsem provedla osobně a byly nahrávány.

1. Ministerstvo práce a sociálních věcí⁶ (R1)
2. Jana Luhanová, Asociace náhradních rodin ČR, o.s. (R2)
3. Libuše Tomková, Fond ohrožených dětí (R3)
4. Mgr. Lucie Vránová, Středisko náhradní rodinné péče (R4)
5. Vratislav Hlásek, pěstoun na přechodnou dobu (R5)
6. Bc. Jana Frantíková, pěstounka (R6)
7. Ing. Ivo Sysala, pěstoun (R7)
8. PaedDr. Jiří Pilař, Diagnostický ústav Lublaňská (R8)
9. PhDr. Hana Pazlarová, Ph.D., Katedra sociální práce, FF UK v Praze (R9)

1.3.3 SWOT analýza

Pro dosažení třetího cíle *zhodnocení PPP v ČR* použiji SWOT analýzu.⁷ SWOT analýza je metoda, jejíž podstatou je identifikovat silné a slabé stránky a příležitosti a ohrožení určité organizace. Lze ji však se stejnou účinností aplikovat také při formulování strategie jakéhokoliv projektu či nějaké problémové oblasti. V tomto případě je nutné stanovit si referenční kategorii, se kterou se bude srovnávat. Silné stránky představují mnoho různých faktorů (od znalostí lidí až po efektivní uspořádání). Slabé stránky spočívají v nedostatečných zdrojích či neúspěšném nebo neefektivním využití. Příležitosti jsou externí okolnosti, které mohou zlepšit konkurenční výhodu. Hrozba je také externí okolnost, která může naopak snížit konkurenční výhodu. SWOT analýza bývá většinou výsledkem kolektivního postupu, ale je možné, aby ji provedl i jednotlivec. Výstupem SWOT analýzy může být vytvoření matice, kde budou zachyceny velmi silné a slabé stránky, velké příležitosti a závažné hrozby. [Veselý, Nekola, 2007, str. 220-225]. Poté bude analýza využita k představení dvou možných

---

⁵ Provést rozhovor odmítli zástupci Institutu náhradní rodinné péče (NATAMA) z důvodu časové vytíženosti. NATAMA je pražská organizace, která se pokouší o zavedení PPP v ČR.

⁶ Odborník z MPSV si nepřál být jmenován.

⁷ Název je složený z počátečních písmen anglických výrazů *strenghts* (silné stránky), *weaknesses* (slabé stránky), *opportunities* (příležitosti) a *threats* (ohrožení).

scénářů: 1) když se setkají silné stránky s příležitostmi, 2) pokud se setkají slabé stránky a hrozby. SWOT analýza tedy bude provedena ve dvou krocích - nejdříve zhodnotím PPP a následně uvedu dva možné scénáře dalšího vývoje PPP v ČR.

1.4 Hodnotová a teoretická východiska

Hodnotová východiska

- *“Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnyými orgány” [Článek 3, Úmluva o právech dítěte].*
- *Socializace je důležitý „proces vývoje od stadia bezmocného novorozence až po osobu, která si dobře uvědomuje sebe samu a orientuje se ve své vlastní kultuře“ [Giddens, 2005, str. 39].*
- *Rodinný život - vyznávání hodnot, které k němu vedou, které jakýkoliv způsobem směřují k podpoře instituce rodiny, pro-rodinného života, kde společně fungují rodiče a děti.*
- *Dítě potřebuje pro svůj zdravý vývoj vyrůstat v rodinném prostředí, a pokud to není možné, tak alespoň v náhradním prostředí, jež rodinné prostředí nejlépe doplňuje.*
- *Profesionální pěstounská péče je velmi přínosnou formou náhradní rodinné péče, díky které by mohlo do budoucna dojít ke snížení počtu dětí v ústavních zařízeních.*
- *Důležitost spolupráce mezi jednotlivými aktéry, se kterými ohrožené dítě přichází do styku.*

Teoretická východiska

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu se zatím neustále vyvíjí. V roce 2006 se poprvé objevil v naší legislativě, v poslední době se však na půdě Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (MPSV) pracuje na jeho intenzivní přeměně, protože po několika letech „fungování“ PP na přechodnou dobu v praxi se ukázalo, že za současných legislativních podmínek nemůže být realizován. Proces celkové profesionalizace pěstounské péče (v rámci transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti) je u nás novým jevem, potrvá dlouhou dobu. Nicméně základem pro dobrý začátek takového procesu je, aby byly jednotlivé instituty pěstounské péče vhodně legislativně zakotveny,

aby byly zaručeny standardy péče a tím i její kvalita současně s kontrolou. Dále aby byly zákonem ošetřené služby doprovázení pro pěstouny, jejich podpora, s tím souvisí i jejich finanční zajištění apod. Při tvorbě nové legislativy je nutné podívat se na příklady dobré praxe ze zahraničí, také se poučit z chyb, kterých se v zahraničí v rámci PPP dopustili. Bylo by dobré využít také podnětů různých organizací, které s pěstouny pracují a mají mnoho přínosných poznatků z praxe. Utváření politiky je však velmi složitý proces, do kterého zasahuje velká řada aktérů, jež sledují v mnoha případech odlišné cíle. Proces tvorby politiky lze ve stručnosti vysvětlit za pomoci cyklického modelu politického procesu.

Cyklický model politického procesu

Definovat teorie procesu tvorby politik⁸ je nelehký úkol, protože veřejná politika se utváří současně na několika různých místech, neustále se mění a neexistuje jasný příčinný řetěz kroků. Proces tvorby politik je komplexní proces, který se odehrává na mnoha úrovních [Veselý, Nekola, 2007, str. 44].

Přesto ale teorií, jak se utváří politika, existuje hned několik. Existují však také odlišené klasifikace, např. John in Veselý, Nekola [2007, str. 45] rozlišuje sedm různých přístupů: *teorii fází veřejněpolitického cyklu, institucionalismus, síť a arény, socio-ekonomické přístupy, racionální volbu, myšlenky a vědění a syntetické teorie*.

Model politického cyklu (označován také jako model fází) je však stále nejpopulárnější představou o tvorbě politiky. Vychází z toho, že politika je proces vzájemně odlišitelných kroků, které následují po sobě. Staví na základních představách o demokracii, kdy politický systém upravuje vůli lidí a to do podoby politických rozhodnutí. Následně jsou tato rozhodnutí odborníky a úředníky upraveny do proveditelné formy a poté implementována [Veselý, Nekola, 2007, str. 45].

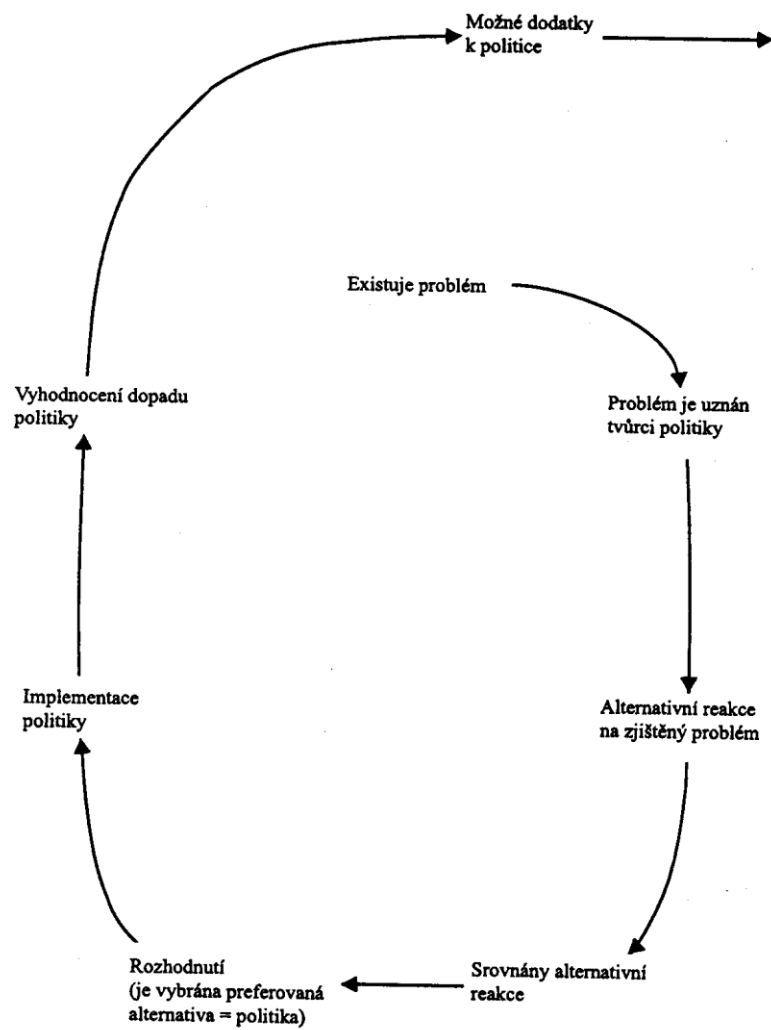
Dle Colebatche je proces politiky popsán jako „*řada etap ve vývoji a sledování tohoto cíle počínaje myšlenkou přes vlastní akci zakončenou řešením*“ (Colebatch, 2002, str. 53). Etapy jsou často prezentovány spíše jako kruh než jako linie, což by mělo naznačit přirozený přechod z jedné etapy do další.

---

⁸ Politika je zde chápána ve významu policy – jedná se o aspekt politiky, „*který lze popsat nejen jako její obsah, ale i jako výsledek, materiál, cíl, konkrétní politiku atd. Na této úrovni se stávají z politických idejí a rozhodnutí konkrétní opatření, tj. zákony a nařízení, programy, výstupy s konkrétními materiálními výsledky, jež se přímo týkají občanů, které však případně také občany mijejí nebo které mohou mít dokonce pouze symbolickou funkci*“ (Fiala, Schubert, 2000, str. 19).

Jak například může model vypadat, naznačuje schéma č. 1. Na politický cyklus je v tomto modelu pohlíženo jako na pět po sobě jdoucích etap, kterými jsou: 1) *určení cílů*, 2) *volba průběhu jednání*, 3) *implementace těchto průběhů jednání*, 4) *vyhodnocení výsledků* a 5) *modifikace politiky* [Colebatch, 2002, str. 53].

V rámci první etapy *určení cílů* oprávnění lidé (zplnomocnění lídři) vymezi cíle, kterých chtějí dosáhnout. Při druhé etapě *volba průběhu jednání* by se měl vybrat způsob, jakým jednání budou probíhat a to nejlépe tak, že se při vybírání z určitého okruhu možných variant zhodnotí náklady a výnosy každé z nich a pak je vybrána ta nejvýhodnější. Třetí etapu *implementaci průběhů jednání* mají na starosti další pracovníci, kteří musí zajistit průběh jednání a zbytek organizačního procesu. Pokud se uplatní záměry tvůrce politiky, malo by být dosaženo žádaných cílů. Pokud se však výsledek od cílů významně liší, pak politika nemohla být implementována. Implementace bývá často klíčovou fází (někdy bohužel i poslední fází realizace původní myšlenky). Nejde jen o to vytyčit politické cíle, je důležité je také naplnit, což bývá velkým problémem implementace. Při další etapě *vyhodnocení výsledků* by měl být zhodnocen výsledek implementace rozhodnutí. Ne vždy k této evaluační fázi dojde, přestože se jedná o velmi důležitou a přínosnou etapu. Vyhodnocení efektivity se může opírat o otázky, které zjišťují, jak pečlivě a úsporně bylo rozhodnutí uplatněno či jaký mělo rozhodnutí dopad na problém, kterému se daná politika věnovala. Zkoumá se také, zda měla přijatá opatření požadovaný efekt na cílovou skupinu. V poslední fázi *modifikace politiky* je případně daná politika doplněna či upravena podle toho, jak je vyhodnocena [Colebatch, 2002, str. 53-56].

Schéma č. 1: Cyklický model politického procesu
Zdroj: Colebatch, 2002, str. 54.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE V ČR

2.1 Základní legislativa

Práva dětí jsou chráněna jak mezinárodními úmluvami, tak i právními předpisy České republiky. Významným dokumentem v oblasti sociálně-právní dětí je *Listina základních práv a svobod*, kde je v článku 32 ukotveno právo dětí na rodičovskou výchovu a péči. Dalším významným dokumentem v této oblasti je také *Úmluva o právech dítěte*⁹, která je zaměřena výhradně na práva dětí. Rámcově upravuje práva dětí, které žijí mimo vlastní rodinu a zdůrazňuje také přednost rodinné výchovy před dalšími formami.

Děti, které nemohou vyrůstat ve vlastních rodinách s vlastními rodiči, mají rozdílná specifika a potřeby, také se ocitají v odlišných situacích, a právě proto náš právní systém umožňuje různé formy náhradní rodinné péče (NRP). Nejdůležitějšími právními normami, které upravují problematiku náhradní rodinné péče v ČR, jsou:

- *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění* - tento zákon utváří legislativní rámec pro dvě základní formy NRP – osvojení a pěstounskou péči, ošetřuje však také institut poručnictví a opatrovnictví. Definuje práva a povinnosti všech zúčastněných stran, upravuje podmínky, za kterých může k jednotlivým formám NRP dojít.
- *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění* - definuje povinnosti a kompetence krajských a obecních úřadů vůči žadatelům o osvojení a pěstounskou péči, určuje také podmínky, za jakých mohou obce a kraje zřizovat zařízení pro výkon pěstounské péče. Upravuje náplň činnosti orgánů sociálně právní ochrany dětí při procesu svěřování dětí do výchovy jiných osob než rodičů. Zřizuje také Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, do jehož kompetence spadá mezinárodní adopce. Vymezuje také podmínky pěstounské péče na přechodnou dobu. Ústavním zařízením dává za povinnost informovat pověřené místní úřady o dětech vhodných pro osvojení nebo pěstounskou péči.
- *Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění* - upravuje dávky státní sociální podpory, které se vztahují k pěstounské péči¹⁰.

---

⁹ Byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989.

¹⁰ Podrobněji se těmito dávkám budu věnovat dále v textu.

2.2 Důvody pro umístění dítěte do náhradní výchovy, typy náhradní výchovy

Existuje celá řada důvodů, proč děti nemohou vyrůstat ve svých biologických rodinách. Může se stát např. to, že vlastní rodiče dítěte zemřou, emigrují nebo se někam ztratí. Možné je i to, že pro vážnou chorobu či postižení rodiče nejsou schopni se o své dítě postarat. Někdy se však ani starat nechtějí nebo se starají takovým způsobem, který dítě ohrožuje, takže jediná pomoc pak spočívá v odebrání dítěte z péče rodičů. Důvodem může být i to, že pouto mezi matkou a dítětem nebo otcem a dítětem se nevytvoří, či se vytvoří zcela špatně a scestně. Každým rokem u nás přibývají děti, kterým jejich rodiče ubližují na zdraví, nemluvě o ubližování psychickém, které se bohužel nedá snadno zjišťovat [Matějček, 1994, s. 22].

Takové děti následně mohou být umístěny do náhradní výchovy, a to buď do ústavní výchovy, nebo do náhradní rodinné péče.

Ústavní výchova

Podle §2 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, v platném znění, jsou zařízeními pro výkon ústavní výchovy *diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav*. Tato zařízení spadají pod MŠMT a jsou určena pro děti od tří do osmnácti let.

Kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let jsou podle §38 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, v platném znění, zařízení léčebně preventivní péče a jsou řazeny do soustavy zdravotnických zařízení. Podle §20 zákona č. 242/1991 Sb., o soustavě zdravotnických zařízení zřizovaných okr. úřady a obcemi, v platném znění, kojenecké ústavy poskytují ústavní a výchovnou péči dětem, jejichž vývoj je ohrožen nevhodným domácím prostředím. Dětské domovy pro děti do 3 let poskytují ústavní a výchovnou péči dětem, o něž nemá kdo pečovat nebo pokud nelze ze sociálních důvodů zajistit péči ve vlastní rodině, popřípadě NRP. Tato zařízení spadají pod MZ.

Kromě toho do ústavní výchovy spadají podle § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ještě *zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*. Dále také *ústavy sociální péče pro výkon ústavní a ochranné výchovy dětí tělesně nebo mentálně postižených*. Tato dvě zařízení spadají pod MPSV.

Náhradní rodinná péče

Kromě ústavní výchovy se však dětem nabízí také náhradní rodinná péče. V současné době u nás můžeme rozlišit tyto formy NRP:

- *osvojení* (zrušitelné, nezrušitelné, mezinárodní),
- *pěstounská péče* - individuální (příbuzenská, cizí osoby), skupinová (zařízení pro výkon pěstounské péče, SOS dětské vesničky), pěstounská péče na přechodnou dobu,
- *poručnictví*,
- *svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče*¹¹.

Právě institucím náhradní rodinné péče se ve své práci budu věnovat podrobněji.

2.2.1 Osvojení

Hlavním cílem osvojení¹² je nahradit nezletilému dítěti chybějící rodinné prostředí. Jedná se o formu náhradní rodinné péče, která se týká pouze dětí tzv. právně volných. To znamená, že nastane alespoň jedna z uvedených situací:

- rodiče dali předem souhlas k osvojení,
- soud určil absolutní nebo kvalifikovaný nezájem rodičů o dítě,
- soud zbavil rodičů rodičovské zodpovědnosti,
- nebo rodiče dítěte zemřeli [MPSV, 2009d, str. 2].

Při osvojení přijmou manželé či jednotlivci opuštěné dítě za vlastní. Mají k němu stejná práva a povinnosti, jako by byli jeho rodiči. Mezi osvojitelem a dítětem vzniká vztah jako mezi biologickými rodiči a vlastními dětmi. Dítě získává příjmení osvojitele. Vztahy (stejně jako vzájemná práva a povinnosti) k původním rodičům zanikají. Osvojit lze jen dítě nezletilé a navíc musí být mezi osvojencem a osvojitelem přiměřený věkový rozdíl. O osvojení rozhoduje soud, před jeho rozhodnutím však musí uplynout nejméně tři měsíce, po které žadatelé o osvojení pečují o dítě na vlastní náklady (tzv. předadopční péče). Kromě osvojení *zrušitelného* (osvojení 1. stupně) a

---

¹¹ §45 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění.

¹² Běžně se pro osvojení užívá také pojem adopce.

nezrušitelného (osvojení 2. stupně) existuje také *mezinárodní osvojení*¹³, tj. osvojení dětí do ciziny a z ciziny [Bubleová, 2002, str. 13-15].

Zrušitelné osvojení se týká pouze dětí mladších jednoho roku. Osvojitelem může být i jednotlivec. Osvojitelé se nezapisují do matriky jako rodiče. Soud může na návrh osvojitele osvojení ze závažných důvodů zrušit. Oproti tomu nezrušitelné osvojení se týká dětí starších než jeden rok. Osvojiteli musí být (až na zákonem stanovené výjimky) manželé. Osvojitelé jsou na základě rozhodnutí soudu zapsáni v matrice místo rodičů a také jsou uvedeni jako rodiče v rodném listu dítěte. Toto osvojení nelze zrušit [Brandejsová, Benešová, 2004, str. 149].

2.2.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je státem garantovaná a řízená forma NRP, kdy je dítě svěřeno dočasně do péče jednotlivci (fyzické osobě) nebo manželům. Hlavním cílem je poskytnout náhradní rodinu dětem:

- které nemohou dlouhodobě vyrůstat ve své vlastní biologické rodině,
- pro něž je ústavní péče nevhodná (ohrožuje či narušuje jejich vývoj)
- které z různých důvodů (právních, zdravotních, sociálních, psychologických) nemohou být osvojeny [Bubleová, Kovařík, 1999, str. 35].

Pěstounská péče zaniká zletilostí dítěte (mezi pěstouny a dítětem nevzniká příbuzenský vztah) nebo může být případně prodloužena, pokud se dítě dále soustavně připravuje na budoucí povolání. Pěstoun zastupuje dítě pouze v běžných záležitostech, důležité věci rozhoduje zákonný zástupce. Rodičovská práva mohou být částečně či plně zachována, vyživovací povinnost i nadále náleží rodičům. Vazby na biologickou rodinu nejsou zprertrhány. Stát přispívá na životní náklady dítěte a poskytuje pěstounům určitou odměnu.

Typy pěstounské péče

V praxi se uplatňují dva základní typy pěstounské péče – *individuální* a *skupinová*. Individuální pěstounská péče probíhá v běžném rodinném prostředí, kde jsou přítomni

---

¹³ Mezinárodní osvojení upravuje *Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení*, která byla přijata 29. 5. 1993 Haagskou konferencí mezinárodního práva soukromého. V ČR tato úmluva vstoupila v platnosti 1. 6. 2000. Společně se zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, umožňuje mezinárodní osvojení. Funkci zprostředkovatele plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně, který vede centrální registr.

pěstoun a pěstounka, kteří mohou mít i své vlastní děti nebo je již vychovali. V rámci individuální pěstounské péče může být pěstounem příbuzný (nejčastěji jsou to prarodiče) nebo cizí osoba¹⁴. Poměrně novým institutem na poli pěstounské péče je *pěstounská péče na přechodnou dobu*¹⁵, která by svou povahou na základě tohoto dělení spadala také pod individuální pěstounskou péči.

Skupinová pěstounská péče je realizována ve zvláštních *zařízeních pro výkon pěstounské péče*¹⁶, což bývají velké pěstounské rodiny, kde v čele stojí manželský pár, kromě toho jsou zde často přítomné i vlastní děti pěstounů a navíc ještě 4-6 nebo i více dětí v pěstounské péči. V praxi je však běžné, že je v takovýchto rodinách v pěstounské péči i 10 dětí. Skupinová pěstounská péče se uplatňuje také v *SOS dětských vesničkách*, kde je pěstounskou péčí pověřena sama matka pěstounka¹⁷. V obou případech zde pěstouni působí na základě písemné pracovní smlouvy nebo dohody o pracovní činnosti uzavřené s institucí, která zařízení zřídila nebo jej spravuje. Zřizovatelem může být krajský úřad, obec, ale i nestátní subjekt [Bubleová, 2002, str. 16].

V současné době jsou v České republice Sdružením SOS dětské vesničky provozovány tři SOS dětské vesničky. Nejstarší vesnička byla založena už v roce 1969 v Karlových Varech – Doubí. O čtyři roky později, tedy v roce 1973, vznikla druhá vesnička ve Chvalčově (Zlínský kraj) a poslední vesnička byla vybudována v roce 2003 v Brně - Medláncích.

Jednu sourozeneckou skupinu ve vesničce tvoří cca 5-7 dětí. Celková kapacita těchto vesniček je 31 domů. Momentálně je obsazeno 26 domů celkem 109 dětmi [SOS dětské vesničky, 2011].

2.2.3 Poručenství

Soud musí dítěti ustanovit poručníka, který má oprávnění k tomu, aby nezletilé dítě vychovával, zastupoval a spravoval jeho majetek místo rodičů v případě, že:

- oba rodiče dítěte zemřeli,
- byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti,
- byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti,

---

¹⁴ V tomto případě je péče v odborném slangu často označována jako „klasická“ pěstounská péče.

¹⁵ Profesionální pěstounskou péči se budu podrobněji zabývat v následující kapitole.

¹⁶ Tato forma PP je upravena v § 44 až § 47 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Jedinou výjimkou je v současné době SOS dětská vesnička Chvalčov, ve které se o děti starají nejen samotné pěstounky, ale také jeden manželský pěstounský pár.

- nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu [MPSV, 2009d, str. 3-4].

Pokud je to možné, soud ustanoví poručníkem osobu, kterou doporučili rodiče. Jinak může poručníkem ustanovit někoho z příbuzných nebo osob blízkých dítěti. Pokud ani to není možné, poručníkem se může stát jiná osoba. Poručník je zákonným zástupcem dítěte, nabývá rodičovské zodpovědnosti v téměř celém rozsahu, podstatná rozhodnutí, která se dítěte týkají, musí však schválit soud. Výkon poručnictví je pravidelně kontrolován soudem, poručník musí soudu podávat zprávy o nezletilém. Pokud stanovený poručník o dítě osobně pečuje, má navíc právo na stejné dávky ze systému státní sociální podpory jako pěstouni [Bubleová, 2002, str. 17-18].

2.2.4 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče

Pokud to vyžaduje zájem dítěte, soud může rozhodnout o svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče. Nejčastěji se tak děje z důvodů - nemoci rodičů, jejich výkonu trestu odnětí svobody či pobytu v cizině. Při výběru vhodné osoby dává soud zpravidla přednost někomu z příbuzných, v praxi se nejčastěji jedná o prarodiče dítěte. Podle konkrétní situace a důvodu, proč bylo dítě svěřeno do péče, soud rozhodne o rozsahu práv a povinností pečující osoby k dítěti. Vyživovací povinnost upraví soud a rodiče mají povinnost ji plnit k rukám osoby, které bylo dítě svěřeno do péče [MPSV ČR, 2009d, str. 4].

2.3 Finanční zajištění PP

Pěstounům a dětem v pěstounské péči náleží dávky pěstounské péče ze systému státní sociální podpory. Jsou určeny ke krytí nákladů svěřených dětí, na odměnu pěstouna a na další náklady, které jsou s touto péčí spojené. Podle § 36, zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění, se jedná o tyto čtyři druhy dávek:

- a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- b) odměna pěstouna,
- c) příspěvek při převzetí dítěte,
- d) příspěvek na zakoupení motorového vozidla.

Kromě dávek pěstounské péče náleží dítěti a pěstounovi ještě další dávky státní sociální podpory, jedná se např. o přídavek na dítě, rodičovský příspěvek aj.

2.3.1 Dávky pěstounské péče

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Podle § 37, zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění, je příspěvek na úhradu potřeb dítěte poskytován do zletilosti dítěte nebo nejdéle do 26 let, pokud jde o nezaopatřené dítě, které je ve společné domácnosti, která byla jeho pěstounem, než dosáhlo zletilosti. Výše příspěvku na úhradu potřeb nezaopatřeného dítěte ilustruje následující tabulka. Výše příspěvku pro zaopatřené nezletilé dítě se stanoví jako součin částky životního minima dítěte a koeficientu 1,40.

Tabulka č. 1: Příspěvek na úhradu potřeb dítěte v PP (měsíčně v Kč)

Nezaopatřené dítě ve věku	zdravé dítě	dlouhodobě nemocné	dlouhodobě zdravotně postižené	dlouhodobě těžce zdravotně postižené
	koeficient 2,30	koeficient 2,35	koeficient 2,90	koeficient 3,10
do 6 let	3680	3760	4640	4960
Od 6 do 15 let	4508	4606	5684	6076
Od 15 do 26 let	5175	5288	6525	6975

Zdroj: MPSV ČR. 2009a. Dávky pěstounské péče.

Odměna pěstouna

Podle § 40 stejného zákona má pěstoun nárok na odměnu pěstouna, která je určitým způsobem společenské uznání osobě, která pečuje o cizí dítě v PP. Výše odměny je stanovena jako součin životního minima jednotlivce a koeficientu 1.0 za každé svěřené dítě, tj. 3 126 Kč měsíčně za jedno dítě. Dále také existuje odměna pěstouna ve zvláštních případech, na kterou má nárok pěstoun, který pečuje nejméně o tři svěřené děti nebo alespoň o jedno svěřené dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II., III., IV. Odměna takového pěstouna je měsíčně součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 5,5. Za každé další dítě v PP je odměna navýšena o 0,5 životního minima jednotlivce za každé svěřené dítě. Nebo je odměna navýšena o 0,75 životního minima jednotlivce, pokud se jedná o další dítě se stupněm závislosti II., III., IV.¹⁸

¹⁸ Odměna pěstouna ve zvláštních případech je pro účely zdravotního pojištění, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti posuzována jako plat.

Tabulka č. 2: Odměna pěstouna (měsíčně v Kč)

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna
1	3 126
2	6 252
3	17 193
4	18 756
1 závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II., III., IV.	17 193

Zdroj: MPSV ČR. 2009a. Dávky pěstounské péče.

Příspěvek při převzetí dítěte

Příspěvek při převzetí dítěte definuje § 41 stejného zákona. Příspěvek se vyplácí jednorázově a měl by přispět na nákup potřebných věcí pro dítě přicházející do nové rodiny. Výše příspěvku určují pevné částky podle věku dítěte.

Tabulka č. 3: Příspěvek při převzetí dítěte

Věk dítěte	Příspěvek při převzetí dítěte v Kč
do 6 let	8 000
6-15 let	9 000
15 - 26 let	10 000

Zdroj: MPSV ČR. 2009a. Dávky pěstounské péče.

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Tento příspěvek blíže určuje § 42 stejného zákona, nárok na tuto dávku má pěstoun, kterému jsou do péče svěřeny nejméně čtyři děti. Podmínkou nároku je také to, že pěstoun nesmí vozidlo používat pro výdělečnou činnost. Příspěvek je poskytován ve výši 70 % pořizovací ceny vozidla (nebo ceny prokázaných výdajů na opravy vozidla), ale nejvýše 100 000 Kč.

2.4 Náhradní péče v číslech

Pro lepší ilustraci současného stavu v oblasti nejen náhradní rodinné péče, ale i náhradní výchovné péče předkládám několik statistik¹⁹. Z některých následujících statistik budu vycházet i dále v textu.

¹⁹ Pokládám za nutné podotknout, že získat celkový přehled o ohrožených dětech je velmi nelehký úkol, protože roztržitost systému péče o tyto děti způsobuje, že neexistuje žádná jednotná statistika, která by zahrnovala údaje od všech resortů, pod které systém péče o ohrožené děti spadá. Nebo se statistiky jednotlivých resortů liší.

2.4.1 Pěstounská péče – počty dětí, rodin a žadatelů

Tabulka č. 4: Počet dětí svěřených do pěstounské péče (údaje k 31.12)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet dětí	884	908	863	1015	1089	864	889	1105	1403	1568

Zdroj: MPSV ČR. (bez datace) *Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí.*

Tabulka č. 5: Počet žadatelů o pěstounskou péči (údaje k 31.12)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet žadatelů	632	730	752	809	760	703	682	677	734	659

Zdroj: MPSV ČR. (bez datace) *Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí.*

Počet dětí svěřených do pěstounské péče každým rokem (až na výjimky) pomalu roste, zatímco počet žadatelů o pěstounskou péči se dlouhodobě snižuje. Tento nepříznivý trend ve vývoji počtu žadatelů je jedním z mnoha důvodů při pokusech o zavádění nových forem náhradní rodinné péče, jako je právě např. profesionální pěstounská péče.

Tabulka č. 6: Počet pěstounských rodin (stav ke 31.12)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet rodin	4607	4665	4844	4760	4722	4720	4845	5178	5744	6313

Zdroj: MPSV ČR. (bez datace) *Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí.*

Statistika MPSV ukazuje, že k 31.12.2009 bylo v ČR 6313 pěstounských rodin, pokud se podíváme na vztah pěstouna k dítěti, bylo to 3290 prarodičů, 1063 jiných příbuzných, 2068 cizích osob). Dle tiskové mluvčí MPSV [2011d] u nás bylo od roku 1993 do roku 2009 svěřeno do pěstounské péče 15 984 dětí, tzn. průměrně 940 dětí ročně. Každým rokem se počet umístěných dětí do pěstounské péče zvyšuje. I přes tuto skutečnost (zvyšující se počet dětí umístěných do PP) se MPSV, které koordinuje transformaci systému péče o ohrožené děti, snaží pěstounskou péči ještě více posílit.

Tabulka č. 7: Počet pěstounských rodin vzhledem k počtu dětí v rodině (stav k 31.12.2010)

Počet dětí v rodině	1	2	3	4	5	6	7 a více
Počet rodin	5240	1083	321	116	32	17	13

Zdroj: MPSV ČR. 2011c. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2010.*

Tabulka č. 8: Počet dětí umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu
(stav k 31.12)

Rok	2006	2007	2008	2009	2010
Počet dětí	0	4	26	33	0

Zdroj: MPSV ČR. *Roční výkazy o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2005 - 2010.*²⁰

Umístit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu je u nás možné od června 2006, přesto první děti byly do takové péče umístěny až v roce 2007. V letech 2008-2009 byl zaznamenán mírný nárůst počtu dětí umístěných do PP na přechodnou dobu. Statistiky za rok 2010 ukazují, že ke konci roku 2010 nebylo v PP na přechodnou dobu umístěno žádné dítě²¹.

2.4.2 Počty dětí v ústavních zařízeních

Tabulka č. 9: Počty dětí v umístěných v ústavních zařízeních

Na základě rozhodnutí soudu (ústavní výchova, ochranná výchova) ²²	8989 dětí k 31.12.2009 (zdroj MPSV)
Zdravotnická zařízení (kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do 3 let)	1391 dětí k 31.12.2009 (zdroj Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR)
Školská zařízení (dětské domovy, výchovné ústavy, diagnostické ústavy)	7878 dětí k 31.10.2009 (zdroj Český statistický úřad)
Domovy pro osoby se zdravotním postižením – umístěno v týdenním či celoročním pobytu	1107 dětí k 31.12.2009 (zdroj MPSV)

Zdroj: Středisko náhradní rodinné péče. *Statistiky náhradní výchovy v ČR.*

²⁰ Tabulka byla vytvořena na základě údaje o počtu svěřených dětí do PP na přechodnou dobu z jednotlivých ročních výkazů.

²¹ Tato skutečnost je však poněkud podivná. V *Ročním výkazu o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2010* [MPSV, 2011, str. 3] je také uvedeno, že ve sledovaném roce (tedy v roce 2010) nebylo do PP na přechodnou dobu umístěno žádné dítě. Tato informace je však v rozporu s informacemi, které jsem získala od odborníků z oblasti NRP, se kterými jsem provedla rozhovory. Z rozhovorů vyplynulo, že dětí, které jsou v PP na přechodnou dobu, je sice málo, ale rozhodně nějaké takové děti jsou a v roce 2010 do PP na přechodnou dobu umístěny byly.

²² Ostatní děti jsou v ústavních zařízeních umístěny na základě žádosti svých zákonných zástupců (většinou se jedná o děti se zdravotním postižením v zařízeních sociálních služeb).

Tabulka č. 10: Délka pobytu dětí v KÚ nebo DD do tří let věku
(u dětí propuštěných v roce 2009)

	Do adopce - se souhlasem rodičů	Do adopce - pro soudem uznáný nezájem rodičů	Do adopce - pro zbavení rodičovských práv	Do jiných forem NRP
Do 2 měsíců	67	0	0	6
2 až 6 měsíců	140	14	0	11
Půl roku až rok	34	54	5	58
Déle než 1 rok	25	69	25	141

Zdroj: Středisko náhradní rodinné péče. *Statistiky náhradní výchovy v ČR.*

Více než jedna čtvrtina propuštěných dětí strávila v kojeneckém ústavu nebo dětském domově pro děti do tří let věku dobu delší než jeden rok.

2.4.3 Výdaje na různé formy náhradní výchovy

Tabulka č. 11: Náklady služeb (měsíčně)

Typ zařízení	Náklady na jedno dítě na měsíc
Kojenecký ústav	40 500 Kč
Dětský domov	25 293 Kč
Diagnostický ústav pro děti	43 793 Kč
Dětský domov se školou	30 027 Kč
Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	28 245 Kč
Domy na půli cesty	14 131 Kč

Zdroj: MPSV ČR. 2010b. *Seminář k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.*

Tabulka č. 12: Náklady služeb - pěstounská péče (měsíčně)

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna
3 děti	17 193 Kč
4 děti	18 756 Kč
1 zdravotně postižené dítě (dítě závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II až IV)	17 193 Kč
2 děti, z toho 1 zdravotně postižené	18 756 Kč
2 zdravotně postižené děti	19 538 Kč
4 děti, z toho 1 zdravotně postižené	21 882 Kč

Zdroj: MPSV ČR. 2010b. *Seminář k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti.*

V předchozích tabulkách není uvedena *individuální odměna pěstouna*²³, která je spíše společenským uznáním osobě, jež pečuje o cizí dítě v pěstounské péči, činí měsíčně 3126 Kč za jedno dítě (součin částky životního minima jednotlivce a koeficientu 1,00).

²³ Výše zvláštní odměny pěstouna podle § 40 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění.

3 PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Profesionální pěstounská péče (často označovaná také jako terapeutická) je rozvinutá už v mnoha zemích nejen západního světa (Velká Británie, Francie, USA, Slovensko, Rumunsko, aj.), a ačkoliv má v každé zemi svoji specifickou podobu, existují společné rysy, které jsou uplatňovány universálně. Konkrétně se jedná o odbornost (přípravenost) a profesionalitu pěstounů, předpokládá se jejich spolupráce s dalšími odborníky (sociální pracovníci, psychologové, psychoterapeuti, etopedi, speciální pedagogové apod.). Profesionální pěstouni by se také měli podílet na sanaci původní biologické rodiny svěřeného dítěte. Za své služby by pěstouni měli být také náležitě finančně odměněni, protože pokud mají být schopni přijmout dítě kdykoliv (ze dne na den nebo dokonce i v kratší době), není pro ně možné vykonávat běžné zaměstnání. Pokud už tedy pěstouni za své služby dostávají finanční odměnu, je nutná také jejich průběžná kontrola, aby nedocházelo ke zneužívání institutu PPP a aby děti byly v péči, která pro ně bude opravdu přínosem.

Stejně jako má PPP v různých zemích své specifické podoby, může mít i různě dlouhou dobu trvání. Obecně lze však rozdělit na *krátkodobou* a *dlouhodobou*. Do krátkodobé péče je dítě svěřeno na několik dnů, týdnů či měsíců, zkrátka jen po dobu nezbytně nutnou, než se vyřeší problémy v jeho biologické rodině, pokud jsou ovšem vyhlídky takové, že problémy v rodině je možné odstranit. Smyslem takové péče je zajistit dítěti akutní péči v rodinném prostředí, tedy ne v azylovém či ústavním. Navíc by v této době měla být stanovena komplexní sociální diagnóza a prognóza a měl by začít terapeutický rehabilitační program. Jinými slovy jde o to sestavit individuální plán dítěte s ohledem na jeho konkrétní potřeby a prostředí a začít tento plán naplňovat. Do dlouhodobé péče může být dítě umístěno na několik měsíců i let a to v případě, kdy se po dobu trvání krátkodobé PPP nepodaří vyřešit a urovnat problémy v rodině. Dítě tedy u profesionálních pěstounů zůstane, ale vazba s biologickou rodinou je i nadále zachována. Smyslem dlouhodobé PPP je diagnostika, terapie, náprava, rehabilitace a prevence [Bubleová et al., 2002, str. 36].

3.1 Termín profesionální pěstounská péče

Pojem profesionální pěstounská péče²⁴ vznikl v západní části Evropy (především ve Velké Británii). Odborníci z oblasti NRP před 30 - 20 lety došli k závěru, že pokud by pěstouni měli odborné vzdělání a dostatečnou odbornou podporu, mohli by se starat o děti, které by jinak skončily v ústavních zařízeních. Rozvinul se tak koncept péče, která je poskytována na základě spolupráce mezi jednotlivými aktéry, kteří se v okolí ohroženého dítěte vyskytují. Jedná se o spolupráci mezi pěstouny, sociálním pracovníkem, biologickou rodinou, psychologem a mnohými dalšími potřebnými odborníky. Takto pojatá péče s sebou nese řadu výhod – jak pro pěstouny a sociální pracovníky, tak především pro samotné děti [Vrtbovská, Dlabová, 2005a].

Bubleová et al. [2002] podotýká, že se kritéria užívání pojmu profesionální či terapeutická péče v jednotlivých zemích mohou lišit, např. v anglosaské literatuře se můžeme setkat se zaměnitelným používáním tří pojmů – „*therapeutic foster care*“, „*specialized foster care*“ a „*treatment foster care*“. Zatímco v německé jazykové oblasti se užívá pojem „*sozialpädagogische Pflegefamilien für Kinder mit besonderen Bedürfnissen*“.

3.2 Smysl a cíle PPP, cílová skupina dětí

Všeobecným smyslem zavádění profesionální pěstounské péče jako jedné z možností náhradní rodinné péče je snížit počet dětí v ústavní výchově. Různé formy NRP jsou pro děti lepší než ústavní výchova, kdy jsou děti umisťovány do citově chudých zařízení kolektivní výchovy.

Kromě toho má PPP poskytnout pomocnou ruku dětem a mladým lidem, kteří se ocitnou v nouzi či mimo domov, a pomoci jim tak překlenout nepříznivé období rozhodování o jejich dalším osudu. Důležité je pomoci i rodičům, tj. poskytnout jim čas a prostor, aby mohli překonat a vyřešit osobní či jiné problémy nebo vztahy a byli tak nadále schopni pečovat o své děti. V neposlední řadě je smyslem i diagnostika dětí, zahájení terapie a také prognóza další vývoje dítěte [Bubleová et al., 2002, str. 34].

Kromě toho však existuje celá řada cílů, které PPP sleduje, mezi ty hlavní dle Bubleové et al. [2002] patří:

---

²⁴ Termín profesionální pěstounská péče, který je v zahraničí hojně využíváný, vzbuzuje často rozpaky právě kvůli označení *profesionální*. Z takového názvu totiž nelze na první pohled poznat, v čem je rozdíl oproti tradičnímu pojetí pěstounství a laická veřejnost se pak často mylně domnívá, že takoví pěstouni berou péči jen jako profesi, o děti se starají pouze kvůli penězům a bez žádného citu [Vrtbovská, Dlabová, 2005, str. 7].

- prevence ústavní výchovy,
- náprava psychické deprivace a jejích následků, ale také její prevence,
- prevence kumulace rizikových faktorů a ohrožení u dětí,
- sanace rodiny
- a vytváření funkčních náhradních rodin.

Profesionální pěstounská péče je určena široké skupině dětí. Dokáže poskytnout rodinný život dětem nejen zdravým, ale i problémovým či handicapovaným, které by byly pro tradiční typy náhradní rodinné péče příliš náročné a tudíž velmi obtížně umisťovány do náhradních rodin. Nicméně v současném systému náhradní rodinné péče můžeme rozlišit podskupiny dětí, pro které by mohla být PPP velkou šancí na rodinný život, podle Bubleové et al. [2002] se jedná se o následující skupiny ohrožených a znevýhodněných dětí:

- děti s vlastní biologickou rodinou nebo i jen jedním rodičem, který se však o dítě z vážných důvodů nemůže po určitou dobu o dítě plnohodnotně starat. Mělo by se jednat pouze o krátkou dobu, kdy se rodina ocitá v krizi, může jít např. o rozpad manželství, ztrátu zaměstnání či bydlení, úmrtí v rodině, vážné onemocnění rodiče aj.
- Děti, které se narodí mladým nezralým matkám, jež prozatím nejsou schopné se o ně plnohodnotně starat. PPP by se pak měla zaměřit i na matky samotné a pomoci jim naučit se o své dítě starat.
- Děti, jejichž rodiče jsou drogově závislí a potřebují určitý čas na doléčení.
- Děti žijící v rodině, která je dlouhodobě nefunkční, to znamená např. že v takové rodině dochází k domácímu násilí, zneužívání či psychickému nebo fyzickému týrání některého člena rodiny.
- Děti, které mají jednoho nebo oba rodiče ve výkonu trestu a rodina je u nich touto skutečností dlouhodobě vážně ohrožena.
- Děti, které závažně onemocněly, a jejich rodiče dočasně takovou zátěž nezvládají.
- Děti, u kterých selže NRP, a jsou vráceny zpět, jedná se především o neúspěšnou pěstounskou péči.
- A všechny další děti, které se z jakéhokoliv důvodu ocitnou v jakékoliv nepříznivé životní situaci.

3.3 Modely profesionální pěstounské péče

3.3.1 Slovensko

Slovenská republika patří k zemím, kde se program profesionální pěstounské péče již rozběhl. Podoba PPP zde má poměrně specifickou podobu. Není totiž formou náhradní rodinné péče (jako je tomu např. u nás), ale formou ústavní péče. Oficiální název zní *profesionálna náhradná výchova v rodine* (PNVR).

Legislativa se poprvé o možnosti zřizování profesionálních náhradních rodin zmiňuje už v roce 1993 v *zákoně č. 279/93 Z.z. o školských zariadeniach*. Tento zákon se snažil o to, aby se péče o děti v zařízeních co nejvíce přiblížila rodinnému modelu. Zřizování profesionálních náhradních rodin při dětských domovech bylo upraveno také *zákonem č. 222/1996 Z.z. o organizácií miestnej štátnej správy*. DD v té době patřily pod resort MŠ, od 1.1.1997 ale přešly pod resort Ministerstva práce sociálních věcí a rodiny (MPSVR). Dále od roku 1998 problematiku profesionálních pěstounů řešil *zákon č. 195/98 Z.z. o sociálnej pomoci*. Ale jen do té doby, než byl přijat *zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele*, ve kterém je vymezen rozsah přípravy pěstounů a také skupiny dětí, které je možné umístit do profesionální rodiny [Juhásová, 2010, str. 389-390].

Ačkoliv byla tato forma péče o děti uzákoněna poměrně brzo, rozbíhala se velmi pomalu a těžce – první profesionální pěstounské rodiny, které byly průkopníky této nové formy výkonu ústavní péče, byly založeny až v roce 1995 [Matej, 2002, str. 23]. Nyní už je situace zcela jiná. Dle údajů Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR (MPSVR SR) vztažených k 31. červenci 2010 bylo ve státních dětských domovech zaměstnáno 429 profesionálních rodičů, kteří pečovali o 723 děti a o devět mladých dospělých. V nestátních dětských domovech bylo zaměstnáno 87 profesionálních rodičů pečujících o 155 dětí a 19 mladých dospělých. Z celkového počtu dětí v DD jich bylo 20,2 % umístěno v profesionálních rodinách. Oproti roku 2009 jde o nárůst o 2,33 %.

Pěstouni jsou na Slovensku zaměstnanci dětského domova. O umístění dítěte tedy rozhoduje ředitel dětského domova, nikoli soud jako u nás. Přestože dítě žije v rodině pěstounů, pravomoci zůstávají řediteli příslušného dětského domova. Pravomoci samotného profesionálního rodiče jsou velmi omezené. Do profesionální pěstounské rodiny může být umístěno jakékoliv dítě, které má nařízenou ústavní výchovu, prakticky se však jedná převážně o děti, které se špatně umísťují do jiných forem NRP (osvojení, klasická PP). Převažují tedy děti se zdravotním postižením či děti

romské. Každé dítě je započítáváno jako polovina pracovního úvazku, v případě že je dítě zdravotně postižené, započítává se jako celý pracovní úvazek. Jeden rodič může pečovat nejvýše o tři děti, do jedné rodiny je tedy možné umístit maximálně šest dětí. Profesionální pěstouni musí splňovat stejné požadavky jako běžní pěstouni, musí mít minimálně středoškolské vzdělání, PNVR zpravidla vykonávají ve vlastním domě či bytě. Výběr pěstounů provádějí ředitelé dětských domovů [Bubleová et al., 2002, str. 25-26].

Takové uspořádání PNVR má různé výhody. Přechod dětí z dětského domova do profesionální rodiny je realizovatelný bez soudního rozhodnutí a bez souhlasu biologických rodičů, což znamená, že je časově méně náročný. Dítě dostane možnost vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí, kde profesionální rodina dokáže zohlednit jeho konkrétní potřeby. Výhodou je i to, že do rodiny je možné umístit i více početné skupiny sourozenců. Výhodou je však i to, že pokud je dítě umístěno do PNVR, lze pak kvalitně a efektivně pracovat i s jeho biologickou rodinou [Úsmev ako dar, bez datace].

Matej [2000] upozorňuje, že kromě některých problémů, se kterými se profesionální náhradní výchova v rodině v současné době potýká (např. nedostatečné finanční zdroje, nevyjasněná legislativa, nejistota a strach ze zaváděných změn, zaběhnuté mechanismy, které se jen těžko mění), je tím klíčovým problémem, nebo spíše podmínkou, kterou bude nutné splnit, aby se mohla PNVR dále rozvíjet, ochota spolupracovat. Všechny zainteresované strany (centrální orgány, orgány místní státní správy, dětské domovy, a ostatní instituty náhradní výchovy, odborná pracoviště i mimovládni subjekty) mají v tomto směru dle Mateje stále co dohánět, a proto je nutné na bludný kruh nespoupráce stále upozorňovat.

Od roku 2005 je na Slovensku v platnosti *zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane a sociálnej kuratele*, který stanovuje, že mimo orgánů veřejné správy mohou v oblasti ochrany práv a podpory dětí aktivně spolupracovat také nestátní objekty. MPSVR SR takovým organizacím uděluje akreditaci. Udělením akreditace MPSVR SR garantuje vysokou úroveň vzdělání a odborné praxe pracovníků. Občanské sdružení *Návrat*²⁵ získalo tuto akreditaci jako jedna z prvních nestátních organizací, přestože na poli ochrany práv a podpory dětí figuruje už od roku 1994. Na Slovensku se jedná o významnou organizaci na poli NRP. Pomáhá totiž šířit informace o PNVR, dále poskytuje služby samotným pěstounům profesionálům, jedná se zejména

---

²⁵ <http://www.navrat.sk>

o vzdělávání, poradenství, asistenty do rodiny. Pořádá také přípravné pobyty pro budoucí profesionální pěstouny. Každoročně organizuje kampaně zaměřené na vyhledávání nových náhradních rodin.

3.3.2 Velká Británie

Ve Velké Británii se můžeme setkat s pěstounskou péčí v mnoha podobách, neboť je jí zde věnována velká pozornost. Existuje několik typů, které se odvíjí od možných situací, které mohou v životě dětí nastat. Ani jeden typ péče ve svém názvu neobsahuje slovo profesionální či terapeutická – autoři Bubleová et al. [2002], Kovařík, Mrázková [1999] a Vrtbovská, Dlabová [2005b] všechny typy pěstounské péče ve Velké Británii však považují za profesionální.

Postupně opravdu dochází k profesionalizaci pěstounské péče. Zvýšila se jednak očekávání sociálních pracovníků, ale také i píle a snažení samotných pěstounů. Pěstouni sami sebe vnímají jako důležité partnery v odborné práci s dětmi, na které se podílí celá řada osob. Spolupracují s různými sociálními pracovníky, terapeuty, učiteli i doktory, aby dětem pomohli vyrovnat se s traumaty a problémy, se kterými se potýkají.

Zvyšující se nároky na pěstouny se promítly i do procesu jejich výběru, kdy každý žadatel o pěstounskou péči musí projít odbornou přípravou, o tom, zda bude žadatel přijat, rozhoduje široké spektrum odborníků. Hledání nových pěstounů probíhá v médiích, kampaněmi, které podporují pěstounství nebo také prostřednictvím inzerátů. Lidé, kteří mají o pěstounství zájem, se musí spojit s jakoukoliv agenturou, která zprostředkovává pěstounskou péči, vyplní potřebné tiskopisy a doloží nutné doklady. Sociální pracovník poté několikrát navštíví domácnost zájemce a po zjištění všech potřebných informací zpracuje komplexní hodnocení žadatele o pěstounství. Poté žadatel musí absolvovat ještě povinné školení. Poslední fáze hodnocení žadatele probíhá na tzv. panelu, kde jsou přítomni odborníci z různých profesí (sociální pracovník, pracovník agentury, právník, psycholog, pěstoun...). Proces hodnocení a přípravy trvá od 4 do 6 měsíců [Piskačová, 2004, str. 25-26].

Pěstouni odvádějí kvalitní profesionální práci, což se začíná projevovat na úrovni jejich odměny, vzdělání, ale také postavení ve společnosti. Z pěstounství se rychle stává plnohodnotné povolání [Coleman, 2010].

Na druhou stranu se poměrně velkým problémem stává selhání vztahu dítěte a pěstouna nebo vícečetné umístování dítěte do pěstounských rodin. Za tuto skutečnost

může celkový nedostatek pěstounů, který způsobuje menší možnosti výběru při párování pěstounů a dětí. Pokud by pěstounů bylo více, umožnilo by to také snadnější umístování sourozeneckých skupin a jiných hůře umístitelných dětí. Britská vláda se proto rozhodla zasáhnout a začala se intenzivně věnovat náboru nových pěstounů [Piskačová, 2004, str. 26].

I přes všechny nedostatky je PPP podporována vládou i pracovníky v NRP. Nedostatky jsou kompenzovány výskytem mnoha typů pěstounské péče. Ve Velké Británii jich existuje opravdu mnoho, proto zde představím jen ty nejběžnější. Bubleová et al. [2002] uvádí následující:

- **azylová či emergentní pěstounská péče** (*emergency*) – využívá se v případě náhlých mimořádných událostí, kdy dítě potřebuje zůstat někde v bezpečném prostředí pouze na několik nocí. Od takových pěstounů se očekává, že budou schopni dítě přijmout kdykoliv²⁶.
- **Respitní péče** (*respite*) – odlehčující péče, nabízí pravidelné krátké pauzy vysoce zatíženým rodičům nebo i dětem, poskytuje se pravidelně na víkendy nebo na celý týden. Takto se umísťují děti s různými poruchami učení, tělesným postižením či dospívající, kteří mají často konflikty se svou rodinou.
- **Krátkodobá pěstounská péče** (*short-term*) – trvá od několika dnů do tří měsíců. Je vhodná např. pro malé děti před osvojením, nebo pokud v rodině probíhá krize. Tuto péče je možné využít i v případě, kdy je rodič dítěte hospitalizován a není nikdo, kdo by se o dítě mohl v tuto dobu postarat.
- **Střednědobá** (*mid-term*) – bývá zaměřená na určitý úkol, kterým může být léčba, příprava na podporované bydlení, samostatný život nebo adopci. Doba trvání je zhruba od sedmi týdnů do dvou let. Z forem PP je nejčastěji využívána.
- **Dlouhodobá** (*long-term*) – trvá od dvou let déle nebo do doby, než dítě dosáhne dospělosti. V mnoha případech se stává, že pokud se děti nemohou vrátit do své původní rodiny, jsou nakonec svými pěstounskými rodinami osvojeny.
- **Soukromá pěstounská péče** (*private fostering*) – rodiče dítěte sami vyberou pěstouny (nebo s jejich výběrem souhlasí) a poté jim vyplácí příspěvek. Takové

---

²⁶ Přibližně po roce 1970 nastoupil trend hromadného rušení dětských domovů a právě tato skutečnost je jednou z hlavních příčin zavedení této formy pěstounství [Bubleová et al., 2002, str. 27].

jednání musí oznámit sociálním orgánům. Tento typ PP však s sebou nese mnoho problémů.²⁷

British Association for Adoption & Fostering [BAAF, bez datace] kromě výše zmíněných typů navíc uvádí typ, který se označuje jako:

- ***příbuzenská pěstounská péče (family and friends fostering)*** – o dítě se stará některý z jeho příbuzných. Může to být teta, strýc, bratr, sestra nebo prarodiče, aniž by docházelo k nějakým zásahům z vnějšku.

Širokou škálu možností pěstounské péče uzavírá péče o mladistvé, kteří se dostali do problémů se zákonem:

- ***pěstounská péče pro mladé delikventy ve vyšetřovací vazbě (remand foster care)*** – dítě je soudem svěřeno do péče speciálně vyškoleného pečovatele v době, kdy je ve vazbě a čeká na svůj soud [Calderdale Youth Offending Team, 2005].

---

²⁷ Často se stává, že místní úřady nejsou o ujednání soukromé pěstounské péče informovány (a to navzdory tomu, že je takové jednání protiprávní). Pokud už úřady informaci o soukromé PP obdrží, téměř vždy je to až poté, co soukromá PP začala. Tato skutečnost je velice znepokojivá, protože děti v takové péči nemají zákonem poskytované záruky, kvalita péče není kontrolována, a lehce se proto mohou stát zranitelnými. Současně je však dokázáno, že místní úřady soukromé pěstounské péči věnují málo pozornosti a nevyvíjejí dostatečné úsilí k tomu, aby se umístování dětí do soukromé PP snažily sledovat [Owen et al., 2007].

4 SOUČASNÁ SITUACE V ČR

V této kapitole se pokusím charakterizovat současný stav na poli profesionální pěstounské péče u nás, představím jak je PPP legislativně ukotvena a přiblížím, jak PPP probíhá v praxi. K tomu využiji i informace získané z provedených rozhovorů s odborníky. Poukáži ale také na připravovanou novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která by měla vejít v platnost od roku 2012, a v oblasti pěstounské péče by měla přinést velké změny.

Ze statistik²⁸ vyplývá, že v posledních letech u nás ubývá žadatelů o náhradní rodinnou péči a zároveň je velké množství dětí v ústavní výchově. Navíc se utváří určité skupiny dětí, které jsou velmi obtížně umisťovány do náhradních rodin. Konkrétně se jedná o:

- děti, které jsou fyzicky či duševně (tedy zdravotně) znevýhodněné,
- děti, které mají vrozené vývojové vady,
- děti, které se vyznačují zvláštními odlišnostmi v chování,
- děti, které jsou z jiného než většinového etnika
- děti, které byly vráceny z neúspěšné NRP (nejčastěji selhaná PP),
- děti, které jsou psychicky či fyzicky týrané nebo zneužívané
- a děti ze sourozeneckých skupin [Bubleová et al., 2002, str. 3].

Právě pro takové děti by profesionální pěstounská péče mohla být vhodným řešením, jak by se mohly dostat do rodinného prostředí (byť náhradního), což je jedním z důvodů zavádění alternativních forem náhradní rodinné péče.

4.1 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Při popisu tohoto institutu se zaměřím na to, jak je u nás právně zakotven, zda už lze vůbec o PPP v ČR hovořit, kdo jsou pěstouni profesionálové, jaké jsou na ně kladeny požadavky, kdo je posuzuje, zda se pěstouny mohou stát, kdo je kontroluje, jak je PPP finančně zajištěná, jaké děti jsou cílovou skupinou a kteří odborníci s pěstouny spolupracují.

4.1.1 Legislativní zakotvení

Termín *profesionální pěstounská péče* naše legislativa nezná a ani v připravované novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí se o něj neopírá. Termín profesionální u nás tedy nechápeme jako typ označení péče, ale je chápán spíše z pohledu financování pěstounské péče. Profesionálem by tedy byl ten, kdo by byl placen víceméně jako profesionální pracovník pěstounské péče [R5].

V ČR se místo termínu profesionální pěstounská péče v legislativě vyskytuje termín *pěstounská péče na přechodnou dobu*.

Od 1. června 2006 byla právní úprava pěstounské péče doplněna o novou formu - pěstounskou péči na přechodnou dobu.

„(2) Soud může podle odstavce 1 na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou podle zvláštního právního předpisu zařazeny do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče po přechodnou dobu^{5a)}, a to na a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,

b) dobu, po jejímž uplynutí lze podle § 68a dát souhlas rodiče s osvojením, nebo c) dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení (§ 68).

(...)

(5) Bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče podle odstavce 2, je soud povinen nejméně jednou za 3 měsíce přezkoumat, zda trvají důvody pro svěření dítěte do pěstounské péče. Za tím účelem si vyžaduje zejména zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud rozhodne o výchově dítěte vždy, odpadnou-li důvody, pro které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče podle odstavce 2.“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, v platném znění, § 45a)

O pěstounské péči na přechodnou dobu se zmiňuje také zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění, přímo § 27a, kde jsou vymezeny další podmínky, které se týkají zřízení evidence žadatelů o tuto péči (evidenci zřizuje krajský úřad), dále je zde upravena i činnost orgánů sociálně právní ochrany dětí.

---

²⁸ Viz. kapitola 5.6 Náhradní péče v číslech

4.1.2 Lze v ČR hovořit o PPP?

V letech 2008-2009 bylo (dle údajů od MPSV) do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřeno celkem 60 dětí. Na otázku, zda se u nás v této době dá již hovořit o PPP, se názory jednotlivých aktérů liší. „Pokud se na PPP díváme z evropského hlediska, pak se v ČR o profesionálním pěstounství zatím nedá hovořit. Je u nás sice vybudovaná, ze zákona daná, určitá příprava zájemců o pěstounskou péči, o osvojení, obecně o nějakou formu náhradní rodinné péče, kde žadatelé procházejí přípravou a pak jsou posouzeni, není to však standardizovaný proces, není to ani kontrolovaný proces, a tím pádem nelze říct, že je to na profesionální úrovni. Navíc pěstouni na přechodnou dobu dostávají nějakou odměnu, ale nelze mluvit o tom, že by tuto činnost vykonávali jako profesi. Máme u nás však vybudovaný dobrý základ dlouhodobé pěstounské péče.“ (R1)

Další respondent se také domnívá, že v současné době u nás PPP ještě není rozvinuta. „Hovořit se o ní dá, ale dělat se nedá, protože se nedá přežít (smích). V mezidobí mezi dětmi se pěstouni, kteří by pracovali na přechodnou dobu, vystavují zcela neúměrné finanční nejistotě. Oni by měli být v pohotovosti asi jako v přirovnání požárníci, kteří zrovna nehasí oheň, ale požárníkům také nemůžete platit jen za to, že vyjedou. Přesně v téhle situaci je to potřeba, protože se čeká třeba měsíc, dva než přijde nové dítě. A zase nastoupit do zaměstnání a říkat, že nevím, jestli ze dne na den neodejdu, to také nelze. Takže zatím se o tom v současné době opravdu nedá mluvit, že by to na bázi profesionality bylo realizovatelné.“ (R5)

Jiný respondent vidí situaci jinak a tvrdí, že „o profesionální pěstounské péči se u nás hovořit dá, protože od roku 2006 existuje pěstoun ve zvláštních případech. Tito pěstouni, kteří mají více než tři děti nebo dítě se zdravotním handicapem, už jsou za práci placeni. Druhá věc však je, že nefunguje další složka, která k profesionální pěstounské péči patří, a to je servis, protože pěstouni už v tom nemůžou zůstat sami a potřebují podporu služeb, ale tahle složka tady neexistuje. Institut pěstounské péče na přechodnou dobu se dá využívat ve chvíli, kdy pěstouni, kteří mají více dětí, přijmou dítě na přechodnou dobu. Ale nemusí to být ani využití jenom institutu pěstounské péče na přechodnou dobu, jak je definován, ale je možné svěřit dítě do pěstounské péče, kde se počítá s tím, že dítě půjde dál, že nezůstane v rodině na stálo. Právo toto umožňuje. Zákon také umožňuje, aby si lidé vzali jedno miminko, o kterém se ví, že půjde do osvojení, a v této fázi jsou pěstouni kryti peněžitou pomocí v mateřství a rodičovským příspěvkem, takže nějaké finanční krytí zde mají. Takže ano o profesionální pěstounské péči lze hovořit, ale není tady složka doprovázení.“ (R4)

4.1.3 Kdo může být pěstounem na přechodnou dobu?

Pěstounem na přechodnou dobu se podle § 27a, zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění, může stát ten, kdo je zařazen do evidence osob vhodných k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu. Proces, kdy je člověk posuzován, zda do evidence může být zařazen, je velmi podobný jako u osvojení nebo u „klasické“ pěstounské péče, žadatel musí absolvovat psychologické vyšetření, posouzení zdravotního stavu posudkovým lékařem a také odbornou přípravu fyzických osob pro přijetí dítěte do rodiny. Jen se předpokládá o něco více rozsáhlá odborná příprava (která by měla pěstouna připravit i na specifické situace pěstounské péče na přechodnou dobu, např. na odpoutání se od dítěte). Vedení evidence osob, které jsou vhodné k výkonu PP na přechodnou dobu, je v kompetenci krajského úřadu, stejně jako poskytování odborné přípravy budoucích pěstounů a jejich následná kontrola. Zda je organizace příprav prováděna příspěvkovými organizacemi kraje nebo zda si kraj najme nějakou neziskovou organizaci či jiný subjekt, se v praxi v jednotlivých krajích může lišit. Ze strany státu zde nejsou ustanoveny žádné celoplošně platné standardy, v jednotlivých krajích tedy nejsou sjednoceny metodiky posuzování a přípravy pěstounů na přechodnou dobu.

„Kraj je odpovědný za realizaci příprav, ze strany státu však není jednoznačně řečeno, kdo může být pěstounem na přechodnou dobu, co musí splňovat, čemu se musí vyvarovat, jaká jsou zde rizika, jak pracovat s různými tématy odpoutání, připoutání, předání aj. Tento stav by se však měl v budoucnosti změnit.“ (R1)

Přestože není zcela jasně dané, kdo by měl být pěstounem na přechodnou dobu, určitá představa zde ale existuje. MPSV [2009c] charakterizuje přechodné pěstounské rodiny takto:

- měli by to být dospělí, zralí lidé, kteří mají dobré předpoklady pro péči o děti, výchovu a rodičovství a jsou schopní.
- Měli by mít dostatečné zázemí (jak materiální, tak i sociální), aby bylo možné starat se o děti u nich doma.
- Měli by být velmi dobře informováni o PP na přechodnou dobu.
- Měli by být dostatečně vzděláni pro poskytování PP na přechodnou dobu.
- Měli by rozumět tomu, proč je pro děti potřebná PP na přechodnou dobu a vědomě se pro ni rozhodnout.
- Měli by chápat, že je důležité udržovat kontakt mezi dětmi a jejich biologickou rodinou, takže by měli podporovat pozitivní vztahy a setkání.

- Měli by být prověřeni jako bezpeční náhradní rodiče.
- Předpokládá se schopnost a ochotnost spolupráce s odborníky, orgány sociálně právní ochrany dětí.

4.1.4 Finanční zajištění

Finanční zajištění pěstounů na přechodnou dobu a dětí, které jsou v této péči, je zcela totožné se zajištěním „klasické“ pěstounské péče. Pěstounům náleží dávky ze systému státní sociální podpory a to ve stejném rozsahu [MPSV, 2009c, str. 4].²⁹ V praxi to znamená, že pěstounům nenáleží žádná odměna v době, kdy zrovna nemají do péče svěřeno žádné dítě. Právě tato skutečnost je jednou z hlavních příčin, proč pěstounská péče na přechodnou dobu zatím nefunguje. *„Tím, že to není jakoby profese, tak pokud si lidé vezmou dítě na přechodnou dobu, jsou samozřejmě financováni z prostředků dávek, které jsou stejné, jako když si jakýkoliv pěstoun vezme dítě do péče, takže pobírají například příspěvek na úhradu potřeb dítěte nebo odměnu pěstouna. Ale není tam krytá doba potom, to znamená, že ti lidé si vezmou dítě, dítě u nich na nějakou přechodnou dobu je, než se třeba vyřeší jeho právní situace, pak jde do nějaké osvojitelné rodiny nebo pěstounské rodiny dlouhodobé nebo se vrátí do biologické rodiny. No ale co ten pěstoun potom, buď musí znovu nastoupit do zaměstnání, nebo zůstává bez prostředků nebo se musí se nahlásit na úřad práce. A v tomto směru je to tak rizikové, že málokdo si může dovolit, že by byl tak hmotně zabezpečený, aby si mohl dovolit to, že v době, kdy nemá dítě, tak že je bez prostředků, takže z tohoto důvodu je podle nás pěstounská péče na přechodnou doposud nevyužívaná.“ (R1)*

4.1.5 Cílová skupina dětí

Cílovou skupinou dětí, které mohou být umístěny do přechodných pěstounských rodin, jsou podle MPSV [2009c] nezletilé děti, které z jakéhokoliv důvodu náhle nemůžou zůstat ve své rodině, přičemž jejich stav neodpovídá osvojení ani dlouhodobé pěstounské péči. Může jít např. o dítě, které má dlouhodobě hospitalizováno rodiče v nemocnici, dále může být do PP na přechodnou dobu svěřeno dítě, které čeká, než dají jeho rodiče souhlas k jeho osvojení (bez vztahu k určitým osvojitelům).

Jeden příklad z praxe z poslední doby uvádí MPSV [2011d], kdy se díky spolupráci a odhodlání pracovníků Středočeského kraje, příslušných městských úřadů a

²⁹ Viz kapitola 5.5.1 Dávky pěstounské péče

pěstounů na přechodnou dobu, manželů Hláskových, podařilo do PP na přechodnou dobu umístit několik novorozenců, kteří nemohou vyrůstat u vlastních rodičů. Děti mohou začít žít svůj život v rodinné péči, místo toho, aby musely být v kojeneckém ústavu, což je důležitý předpoklad pro jejich další zdravý vývoj. Miminko u manželů Hláskových zůstane jen po dobu nezbytně nutnou, než se vyřeší jeho právní situace a bude moci putovat do osvojitelské rodiny, klasické pěstounské rodiny nebo zpět do své biologické rodiny.

4.1.6 Doprovodné služby

Prozatím je jediná daná spolupráce pěstounské rodiny na přechodnou dobu, a to s orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Rodina je tímto orgánem provázena, pravidelně supervidována a školena [MPSV, 2009c, str. 1]. Ostatní doprovodné služby určené pro pěstouny na přechodnou dobu u nás zatím bohužel nejsou vyvinuty, ale MPSV, které profesionalizaci PP v ČR podporuje, si klade za cíl vytvořit podmínky pro zřízení podpůrných služeb a také odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny [MPSV, 2011d, str. 1].

4.2 Přípravovaná novela zákona o sociálně právní ochraně dětí

Vláda ČR se ve svém programovém prohlášení zavázala k tomu, že zlepší stávající systém péče o ohrožené děti. Jedním z hlavních kroků by mělo být zvyšování počtu pěstounských rodin a celková profesionalizace pěstounské péče (jak PP na přechodnou dobu, tak i „klasické“ PP). Proto se nyní chystá novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, jejíž předpokládaná účinnost by měla být od 1. ledna 2012. *„Cílem reformy systému péče o ohrožené děti je zabezpečení výchovy a všestranného rozvoje dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí nebo v náhradním rodinném prostředí. Reformou dojde ke změně orientace systému směrem k prevenci, díky níž odpadne nákladná a v mnoha případech neúčinná práce s dlouhodobě neřešenými problémy“* (MPSV, 2011a, str. 1).

Ředitel odboru rodiny a dávkových systémů MPSV PhDr. Miloslav Macela [2011] doplňuje, že cílem novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, je také nastavit podmínky pro vytvoření sítě služeb pro práci v rodinách, nastavit podmínky závazných postupů pro činnost OSPOD a dalších účastníků systému. Další cíle jsou rozvíjet náhradní rodinnou péči, podporovat pěstounskou péči, hmotně zajistit pěstounskou péči

na přechodnou dobu, změnit způsob přípravy pěstounů a vytvářít podmínky pro zřízení různých podpurných a odlehčovacích služeb pro pěstounské rodiny. Nutné je zavést standardy kvality práce a nastavit minimální rámce činností všech subjektů v systému

Jak MPSV [2011a] dále uvádí, připravovaná novela reaguje nejen na nálezy Ústavního soud v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, ale také se věnuje poznatkům z praxe, stížnostem občanů na to, jak OSPOD postupuje. Důraz je kladen také na závěry nejnovějších výzkumů a analýz z oblasti systému péče o ohrožené děti.

Novela by měla přinést mnoho změn, především by měla být upravena činnost OSPOD, což znamená, že by mělo dojít k zavedení standardů kvality práce, nově by měl být zřízen institut sociální kurately, mělo by docházet k vyhodnocování situace dítěte a rodiny, také by se měl sestavovat individuální plán ochrany dítěte nebo by se měly konat případové konference. Důležitým bodem je profesionalizace pěstounské péče a zásadní úpravy v oblasti hmotného zabezpečení pěstounské péče, včetně pěstounské péče na přechodnou dobu.

Velmi podstatným bodem je finanční zajištění pěstounů na přechodnou dobu. V návrhu novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, podle § 47e, je uvedeno, že nárok na odměnu pěstouna má „osoba, která je vedena v evidenci krajského úřadu pro pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to po celou dobu, po kterou tato evidence trvá“. To znamená, že pěstoun na přechodnou dobu bude pobírat tuto dávku i v době, kdy nebude mít zrovna svěřeno žádné dítě do své péče (pokud bude novela přijata v tomto znění).

Tabulka č. 13: Odměna pěstouna na přechodnou dobu (měsíčně)

Počet dětí v PP na přechodnou dobu	Výše odměny
Jedno	20 000 Kč
Každé další dítě	+ 4000 Kč
Jedno dítě závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II., III., IV.	24 000 Kč

Zdroj: Autor na základě §47f návrhu novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

V současné době nelze odhadovat, v jaké podobě bude nakonec novela zákona přijata (zda vůbec přijata bude). Na základě připomínkového řízení, které probíhalo v průběhu března 2011, lze ale identifikovat určitá problémová místa (v rámci PP na přechodnou

dobu), kterými se MPSV nejspíše ještě bude zabývat. Z materiálů různých subjektů, které se v rámci připomínkového řízení vyjádřily³⁰, se jedná např. o tyto oblasti:

- vznik sítě komplexních doprovodných služeb,
- dohody o výkonu pěstounské péče,
- omezení počtu dětí v pěstounské péči,
- evidence pěstounů na přechodnou dobu a evidence pěstounů a osvojitelů,
- podhodnocení dlouhodobé PP oproti PP na přechodnou dobu,
- časová dotace přípravy k přijetí dítěte do rodiny.

Doprovodné služby

Nastavení podmínek pro čerpání doprovodných služeb je vítanou novinkou, nicméně objevuje se obava z kvality poskytovaných služeb. V návrhu novely zákona totiž není přesně stanoveno, jakým způsobem bude garantovaná kvalita poskytovaných služeb. V ČR jsou navíc regiony, kde nepůsobí žádné organizace, které by náhradní rodiny doprovázely, což způsobuje pochybnosti – kdo zaručí, že kvalita poskytovaných služeb a podmínky pro výkon PP budou skrze regiony alespoň srovnatelné [ANR, 2011].

Bubleová, Vránová, Vávrová [2011] považují za nezbytné, aby vznikla *sít komplexních doprovodných služeb pro rodiny s přijatými dětmi*, pokud má být zajištěna bezpečná NRP, která nebude selhávat. Návrh novely zákona však neposkytuje záruky, že se taková síť služeb vytvoří.

Dohody o výkonu pěstounské péče

„Povinnosti by měly pečujícím osobám vyplývat ze zákona a z rozhodnutí soudu. OSPOD mají již dnes ze zákona povinnost poskytovat služby v rámci doprovázení a povinnost kontroly. Dohody s obcemi jsou bezpředmětné. Dohody s jinými subjekty neposkytují záruku finanční udržitelnosti pověřených osob a tím ani zajištění kvality“ (Bubleová, Vránová, Vávrová, 2011, str. 1).

Počet dětí v pěstounských rodinách

Podle § 47v připravované novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí se počítá s tím, že *„počet dětí svěřených mu současně do pěstounské péče nesmí být vyšší než 3 děti,*

---

³⁰ Jedná se o připomínky těchto organizací: SNRP (Bubleová, Vránová, Vávrová), ANR, SPR Brno, Děti patří domů, o.s., FOD, Filadelfie - Přístav Oldřichovice.

s výjimkou případů, kdy jsou pěstounovi svěřeny do pěstounské péče po přechodnou dobu sourozenci.“

ANR [2011] upozorňuje na riziko paušálního používání maximálního počtu svěřených dětí. Existují totiž pěstounské rodiny, které mají například dospělé či dospívající děti, které dokončují vzdělání a pobývají ve svých pěstounských rodinách. Takové děti ale většinu času tráví mimo domov a jejich rodiče - ačkoliv by měly kapacitu na přijetí dalšího dítěte do PP, další dítě jim kvůli omezenému počtu do PP svěřeno být nemůže. ANR nepreferují pěstounské rodiny s velkým počtem věkově blízkých dětí, ale navrhují, aby byla ustanovena výjimka, která by umožňovala posoudit individuálně situace v každé rodině.

Bubleová, Vránová, Vávrová [2011] také nesouhlasí s omezením počtu dětí svěřených do PP jedné rodině na tři. SNRP navrhuje, aby byl počet dětí omezen na čtyři s možností výjimek, o kterých by rozhodoval soud na základě doporučení krajského úřadu.

Všeobecně je však vítána snaha o omezení počtu dětí v rodinách v PP. Ve velmi početných rodinách nemůže být dítěti věnováno tolik pozornosti a péče, kolik je potřeba. Navíc děti, které se do PP dostávají, jsou ve většině případů děti s různými traumaty, poruchami chování apod., takže péče o takové děti je velmi náročná.

Evidence pěstounů na přechodnou dobu, pěstounů a osvojitelů

Bubleová, Vránová, Vávrová [2011] k rozdílům mezi krátkodobými a dlouhodobými pěstouny a zařazování do evidencí uvádí, že by bylo lepší zřídit jen jednu evidenci, která by byla společná pro všechny typy péče. U každého zájemce by pak bylo uvedeno, pro které typy NRP je vhodný, protože existují jak zájemci, kteří se rozhodli pro jeden typ NRP, tak i tací, kteří jsou otevření více formám. Mohla by tedy nastat taková situace, že dítě by u jedné rodiny mohlo projít postupně nejdříve PP na přechodnou dobu, dále PP a nakonec třeba i osvojením. Výhodou by bylo, že by dítě nemuselo měnit prostředí.

Podhodnocení dlouhodobé PP oproti PP na přechodnou dobu,

„Novela kromě toho, že zavádí profesionální pěstounské rodiny, podstatně poškozuje dobře fungující dlouhodobou pěstounskou péči u nás, a to jednak podstatnou změnou pravidel pro již existující pěstounské rodiny (odejmutí odměny pěstouna prarodičům dítěte, povinnost uzavřít dohodu s úřadem nebo pověřenou osobou), jednak omezením

počtu dětí v pěstounské péči na tři – přestože mnoho vynikajících pěstounských rodin je schopno se postarat o šest i více dětí“ (FOD, 2011).

Časová dotace přípravy k přijetí dítěte do rodiny

Časová dotace přípravy k přijetí dítěte do rodiny je 36 hodin u pěstounské péče a 48 hodin u pěstounské péče na přechodnou dobu. Tyto počty hodin jsou nedostatečné, příprava je navíc v návrhu novely nedostatečně definována. Pro kvalitní přípravu je nutné používat moderní metody učení, je nutné, aby šla příprava do hloubky a nebyla pouze na informační úrovni [Děti patří domů, o.s., 2011, str. 4].

4.3 Proces vývoje politiky institutu PP na přechodnou dobu

Na vývoj institutu PP na přechodnou dobu bude nyní pohlíženo v kontextu utváření politiky. Jak už bylo řečeno dříve, podle Colebatche [2002] lze utváření politiky popsat za pomoci cyklického modelu, který má pět fází: 1) určení cílů, 2) volba průběhu jednání, 3) implementace průběhů jednání, 4) vyhodnocení výsledků, 5) modifikace politiky.³¹

Nejdříve byla v první fázi odhalena existence problému – absence určité formy náhradní rodinné péče. Toto odhalení souviselo se snahou o celkovou přeměnu systému péče o ohrožené děti u nás. Problém (absence krátkodobé pěstounské péče nebo celkově profesionální pěstounské péče) byl uznán tvůrci politiky. Na základě definování problému byly určeny cíle, tedy zavedení takové formy náhradní rodinné péče u nás. Cíle se alespoň částečně podařilo naplnit, když byl v roce 2006 v rámci s novelizace zákona o sociálně-právní ochraně dětí do úpravy PP v zákoně o rodině poprvé přidán institut PP na přechodnou dobu.

Po několika letech zavádění a ověřování PP na přechodnou dobu v praxi bylo zjištěno, že za současných legislativních podmínek tento typ péče nemůže fungovat. Zásadními nedostatky jsou např. špatné finanční zajištění pěstounů na přechodnou dobu, nevyvinuté služby doprovázení, absence standardů pro výběr a školení žadatelů o pěstounskou péči. Výsledná podoba PP na přechodnou dobu se významně lišila od původních představ a cílů, politika nebyla implementována. Pěstounská péče na přechodnou dobu tedy prošla celým procesem tvorby politiky, avšak po vyhodnocení dopadu politiky byla zjištěna nutná potřeba modifikace této politiky. Z tohoto důvodu je

---

³¹ Viz. Kapitola 1.4 Hodnotová a teoretická východiska

zde nyní snaha novelizovat zákon o sociálně-právní ochraně dětí a nastavit PP na přechodnou dobu nové podmínky. Přípravovaná novela zákona by měla vycházet z dosavadních poznatků z praxe, měly by se v ní odrazit také zkušenosti ze zahraničí. Do novely by měla být promítnuta i snaha o změnu systému péče o děti po vzoru evropských systémů.³² Pokud se podaří chystanou novelu zákona prosadit podle plánu, měla by vejít v platnost v roce 2012.

---

³² V evropských systémech je totiž zcela odlišné rozložení lidských a materiálních zdrojů v systému péče o ohrožené děti. U nás je 25% zdrojů použito na prevenci, sanaci rodiny, terénní práci a na NRP, a 75% zdrojů putuje do ústavní péče. V evropských systémech je to naopak – 25% zdrojů je vynaloženo na ústavní péči a 75% zdrojů je vynaloženo na prevenci, sanaci rodiny, terénní práci a NRP [MPSV, 2010b].

5 SWOT ANALÝZA

Tato analýza má dvě hlavní části. Nejprve zhodnocení silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb. Tato část byla vypracována na základě rozhovorů s odborníky. Silné a slabé stránky popisují současnou situaci, zatímco příležitosti a hrozny analyzují další možný vývoj. Druhá část analýzy obsahuje dva scénáře možného budoucího vývoje v oblasti PPP – první scénář ilustruje situaci, kdy se setkají silné stránky PPP s příležitostmi, a druhý scénář, kdy je tomu zcela naopak a potkají se slabé stránky se stávajícími hrozbami.

5.1 Silné stránky

Při posouzení silných stránek profesionální pěstounské péče a profesionalizace pěstounské péče obecně, jsem se odborníků ptala, jaké výhody podle nich PPP přináší (oproti jiným formám NRP nebo ústavní výchově) a v čem je PPP dobrá.

Za silnou stránku PPP lze považovat především to, že se děti oproti ústavní výchově dostanou do normálního rodinného prostředí [R2].

Pokud rodina funguje dobře, pak nemůže být pochyb o tom, že profesionální pěstounství je lepší než ústavní výchova, kde je dítě deprivováno [R3].

„PPP je v první řadě dobrá v tom, že je státem podporovaná (na rozdíl od adopce) a tím pádem zde je možnost pomoci více takovým dětem“ (R7).

PPP je další možnost, jak pečovat o dítě, když se dostane mimo biologickou rodinu, navíc je to velmi přirozená cesta. Jednoznačně je to forma péče, která je v nejlepším zájmu dítěte, protože velmi dobře může naplňovat to, co dítě k zdravému vývoji potřebuje. Přípravovaná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí s sebou nese také mnoho výhod, především to, že budou jasně dané standardy, postupy a také kontrola, vše bude jednotné pro celou republiku. Bude se tedy přesně vědět, co se dělá a k čemu to vede. Také kontrola bude účinnější, půjde totiž především po kvalitě péče, nejenom po formální stránce jako je tomu doposud. Nespornou výhodou je celková profesionalizace péče o dítě [R1].

Silné stránky PPP tkví i v koncentraci menšího počtu dospělých lidí, na které si dítě musí zvykat, také v individualitě přístupu, protože dítě se bere jako individuální osobnost, nikoliv jako člen skupiny dětí. Navíc se díky PPP otevírá možnost i dětem, které by v současné době neměly možnost být nabídnuty do PP. Výhodou je i to, že se dítě vyhne schématu ústavní výchovy a pozná běžné rodinné prostředí [R5].

Pěstounství je dobrá cesta jak dostat děti z ústavů zpět do rodin. Proto je potřeba budovat obraz pěstounství. Pozitivní je i skutečnost, že individuální pěstoun je levnější než ústav [R4].

Za silné stránky se také pokládá to, že jednoznačně u nás máme dobré dlouhodobé pěstouny, kteří jsou schopní dochovat děti do dospělosti, navazovat s nimi hluboké vztahy, budovat vazby. Další věcí je, že ve srovnání se zahraničím máme menší počet selhání pěstounské péče [R9].

Velmi pozitivní skutečností je, že profesionální pěstouni budou finančně ohodnoceni po celou dobu, i když zrovna doma nebudou mít dítě. Lépe se také pracuje s kořeny dítěte, s jeho historií. Přínosné je, že se pěstouni budou snažit udržovat kontakt s biologickou rodinou dítěte. Děti v PP mají větší zkušenost s budováním dlouhodobých vztahů, oproti dětem v ústavní výchově. Podstatné je i to, že díky PPP by mohlo dojít k individualizaci případu, nejenom péče o dítě jako takové, ale i v tom, že se dítě neztratí v systému náhradní péče, ale zatímco je v PP na přechodnou dobu, aktivně se pro něj hledá řešení [R6].

Každé dítě je individuum, které potřebuje speciální péči. Silná stránka je individualizace péče, ale nutno podotknout, že jen u dětí, které to potřebují, které jsou traumatizované v kolektivu. Musíme mít spektrum možností, jak děti saturovat [R8].

5.2 Slabé stránky

Při hledání slabých stránek profesionální pěstounské péče (jak péče na přechodnou dobu, tak i klasické dlouhodobé péče), byly odborníkům kladeny otázky, co lze na PPP zlepšit, co se v rámci PPP dělá v současné době špatně, čemu je potřeba se do budoucna vyhnout a zda jsou v něčem jiné formy NRP nebo ústavní výchova lepší než PPP.

Je nutné uvědomit si nedostatek odborníků v oblasti PPP, proto bude třeba dovést lidský kapitál např. ze Slovenska, aby vůbec bylo možné proškolit lidi, kteří by pak školili samotné pěstouny. ČR se dále potýká s nedostatkem služeb pro pěstouny, obecně je velmi málo terénních programů. Obtížné bude najít a zajistit finanční prostředky na rozvoj takových služeb [R1].

Problémovým bodem je hledání zdroje financování, ohrožení pěstounů, je potřeba věnovat se ochraně osobních údajů jak dítěte, tak i pěstounů a opatrně pracovat s osobní historií dítěte. Co se rozhodně musí do budoucna zlepšit, jsou doprovodné služby, které v současné době nejsou ještě vyvinuty [R5].

Dalším slabým místem je to, že chybí krátkodobé formy péče, služby pro pěstouny a odborná podpora. Veškerá podpora totiž končí v okamžiku, kdy pěstouni dostanou dítě, ale právě v té době by podpora měla akcelarovat [R9].

Další respondent přichází s obavou, zda bude dostatek zájemců o pěstounství, i s ohledem na současnou ekonomickou krizi. Do PP se navíc nebude investovat radikálně více peněz než dnes [R4].

Jeden z respondentů si v praxi vůbec nedovede představit profesionála, neví, kdo do toho půjde, protože to musí být neskutečně psychicky náročné, také nepřilnout k dítěti, to nelze [R2].

Problémem by mohlo být i to, aby děti neprocházely mnoho rodinami, aby příliš často neměnily prostředí, ve kterém žijí [R3].

V současné době „je špatně například to, že lidé jsou byrokratickými obstrukcemi a dlouhými čekacími lhůtami od PP spíše odrazováni, než aby cítili, že jsou žádáni a všemožně podporováni ve svém rozhodnutí. Je třeba zásadně změnit ten vztah mezi rodiči a úřady. V současné době je to tak že rodič je žadatel a úřad blahosklonně vyhoví či nikoli. Správně by to mělo být opačně - žadatelem by měl být stát a rodiče by měli být v pozici těch, kteří nabízí své služby. A podle toho by se s nimi mělo také jednat“ (R7).

Nutno dodat, že slabé stránky PPP by mohly být i v nepřijetí dítěte, jeden z respondentů se obává, aby nešlo jen o překlenutí doby, kdy dítě v profesionální rodině bude [R6].

5.3 Příležitosti

Za příležitost se pokládá externí okolnost, která může nějak pozitivně ovlivnit výsledky opatření a zlepšit konkurenční výhodu, pokud se včas provedou pozitivní kroky [Veselý, Nekola, 2007, str. 222]. Odborníkům jsem položila otázku, zda nějaké takové příležitosti, které by mohly PPP pozitivně ovlivnit, nacházejí.

Příležitost PPP spočívá v tom, že je u nás snaha o transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti. Přípravovaná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí přinese mnoho nového do oblasti péče o ohrožené děti a měla by mít pozitivní vliv na další vývoj v této oblasti [R1].

Další respondent vidí příležitost na šíření PPP v chystané novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, pokud se podaří projít zákony tak, aby na sebe nenarážely.

Další příležitostí by mohlo být to, pokud se bude o PPP mluvit, bude se ukazovat, budou se dávat příklady, zkrátka zapracuje se na osvětě, mohlo by to výrazně pomoci. Lidé jsou spíše v zajetí strachu, že u nás takové nové opatření není dostatečně ošetřené, než že by byli neochotní něco měnit. Je tedy důležité vysvětlovat, klást důraz na školení, důkladně propracovat metodiky [R5].

Příležitostí je i velmi dobrá tradice PP v ČR a skutečnost, že pěstounské rodiny budou vždy potřeba. Pomoci by mohlo i vytvoření mediální kampaně, aby se pěstounům vytvořilo dobré renomé a uznání [R4].

5.4 Hrozby

Hrozby jsou externí okolnosti, které by mohly negativně ovlivnit výsledky opatření, pokud by se včas neprovedly pozitivní kroky [Veselý, Nekola, 2007, str. 222]. Odborníkům jsem se ptala, jaké překážky podle nich stojí před PPP, zda je něco, co by v budoucnu mohlo PPP negativně ovlivnit.

Překážkou může být nepřipravenost ČR na tento institut. Několik desítek let je zde vybudovaná institucionální péče a jakákoliv změna je pro nás těžko přijatelná. Oblast péče o dítě navíc není v popředí zájmů, vzhledem ke krizi vlády a její nestabilitě ani nevíme, jak to bude. Problémem v budoucnu by mohl být i nedostatek pěstounů profesionálů, protože kritéria, kterým budou muset vyhovovat, bude opravdu mnoho [R1].

U dalšího respondenta panují také obavy z toho, že nebude tolik pěstounských rodin, avšak z jiného důvodu, podle ní je profesionální pěstounství totiž velmi náročná a vyčerpávající práce [R3].

Velká překážka při šíření PPP je spatřována v setrvačnosti lidí a nepochopení institutu pěstounské péče na přechodnou dobu, protože PPP je u nás nezvyklá, takže bude těžké ji prosadit. U lidí, kterých se PPP týká, také někdy může převládat strach, že PPP není dostatečně ošetřena a proto mají k PPP skeptický přístup. PPP by mohla ohrozit i špatná komunikaci v rámci multidisciplinárního týmu kolem dítěte, protože pěstouni budou muset a chtít spolupracovat nejen s biologickou rodinou dítěte a s odborníky, ale také s úřady [R5].

Dá očekávat, že o tuto profesi budou mít zájem i lidé, kterým až tak nejde o dítě. Oproti jiným zemím u nás přípravami projde velké procento lidí [R4].

Jiný respondent též upozorňuje na zneužívání finanční odměny za PPP, aby se lidé pěstouny nestávali jen pro peníze. Pro děti by taková péče nebyla přínosem [R6].

Poslední respondent na téma PPP doplňuje, že *„jednak není společensky zažitá a je málo pěstounů. A navíc, když se zvednou peníze, tak se přihlásí spousta lidí, kteří si spočítají, kolik by mohli vydělat peněz. Ale už jim nedojde, že to není jenom o penězích, ale že je to hlavně o tom vztahu a o opečování dítěte, které tu péči potřebuje. Bude tam tedy spousta lidí, kteří uvidí peníze a dítě bude jako takový ten by-produkt, kterého se musí zbavit. A to bude složité, protože uvědomit si, že mám nějakou zodpovědnou, speciálně u těchto lidí, kteří se budou hlásit, to by úplně nemuselo fungovat. Je tedy potřeba vyhnout se zneužívání této péče, aby se z dětí nestala levná pracovní síla, aby se z toho nestala taková ta „dickensovská“ verze péče. A také dát si pozor na přístup pěstounů, protože když víte, že dítě máte třeba jen na tři měsíce, tak aby si pěstouni neřekli, tak to nějak přežijeme. Navíc jsme v ekonomické recesi, a kde se vezmou peníze na profesionální pěstouny, kterým se bude dávat tolik peněz, jak se v chystané novele říká? Je to 20 tisíc na dítě“* (R8).

(R8) ještě podotýká, že by se na šíření PPP *„nemělo jít tak živelně, jak se to zamýšlí, ale spíš polehounku to do těch lidí dostávat, protože takhle se opravdu přihlásí spousta lidí, kteří jsou třeba bez práce a vidí v tom tu finanční odměnu“*.

Tabulka č. 14: SWOT analýza

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> • Forma péče v nejlepším zájmu dítěte • Další možnost péče o dítě, pokud se dostane mimo svou biologickou rodinu • Státem garantovaná a podporovaná péče • Možnost pro děti, které by se v současné době do PP nedostaly • Dítě se vyhne syndromu ústavní výchovy • Individualizace péče • Individualizace případu – dítě se v systému „neztratí“ • PPP je levnější než ústavní výchova • Menší počet dospělých, na které si dítě musí zvykat • Jednotné standardy, metodiky, kontroly – jasně se bude vědět, co se dělá a proč • Profesionalizace péče • Platové ohodnocení profesionálních pěstounů • Udržení kontaktu s biologickou rodinou, práce s historií dítěte • Větší zkušenost dětí s budováním dlouhodobých vztahů 	<ul style="list-style-type: none"> • Zdroje financování • Nedostatečně vyvinuté služby doprovázení • Ohrožení pěstounů a dětí v oblasti ochrany osobních údajů a osobní historie • Dlouhé čekací lhůty na dítě a přílišná byrokracie • Nedostatek odborníků • Málo pěstounů/zájemců • Nepřijetí dítěte, jen překlenutí doby • Častá změna prostředí dítěte • Chybí krátkodobá forma péče
PŘÍLEŽITOSTI	HROZBY
<ul style="list-style-type: none"> • Snaha o transformaci systému péče o ohrožené děti • Přípravovaná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí • Dobrá tradice PP v ČR • PP bude u nás vždy potřeba • Osvěta, mediální kampaň • Využití příkladů dobré praxe ze zahraničí 	<ul style="list-style-type: none"> • Systém péče o děti není v popředí zájmů • Nestabilní vláda • Příliš živelné šíření PPP • Nezvyklost PPP u nás, není společensky zažitá • Skeptický přístup k zavádění něčeho nového • Zneužití finanční odměny za PPP • Děti se stanou levnou pracovní silou • Špatná komunikace v rámci multidisciplinárního týmu • Nevytvoření systému služeb doprovázení • Příliš přísná kritéria pro výběr pěstounů

Zdroj: Autor na základě provedených rozhovorů s odborníky.

5.5 Scénář č. 1 – Silné stránky a příležitosti

Tento scénář se snaží přiblížit jednu z možných situací, které by v budoucnu na půdě PPP mohly nastat. Sleduje silné stránky profesionální pěstounské péče a celkové profesionalizace pěstounské péče a zároveň využívá příležitostí, které se v této oblasti objevují.

Vzhledem ke skutečnosti, že se naše vláda zavázala k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti, je možné předpokládat, že se podaří dovést ke zdárnému konci připravovanou novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí. To je úplný základ, na kterém závisí všechno, co bude v této oblasti NRP následovat. Předpokládaná účinnost této novely je od roku 2012. Návrh novely zákona obsahuje několik sporných bodů, které by se ale díky připomínkovému řízení, ke kterému se vyjádřilo mnoho organizací z praxe, mohly pozitivně změnit nebo by se alespoň mohlo na základě připomínek dojít k přijatelnému kompromisu. PPP je levnější než ústavní forma péče, což by mohlo být pro MPSV dobrým důvodem, aby se pokusilo o osvětu v oblasti NRP se zaměřením na PPP, protože by bylo velmi přínosné, pokud by se PPP dostala do povědomí lidí a rozšiřovala se. Pokud si uvědomíme, že PP má v naší zemi vybudovanou dlouho tradici, mohlo by se podařit udělat dobré jméno i PPP. Pokud by lidé byli obeznámeni se všemi výhodami a přínosy této péče pro děti, a zároveň by věděli, jaké pozitivní okolnosti s sebou PPP nese pro samotné pěstouny, že je dobře zajištěná i v oblasti služeb doprovázení pro pěstouny, jistě by bylo jednodušší tuto formu péči šířit.

K samotné realizaci PPP – je velmi pravděpodobné, že se (alespoň na začátek) podaří oslovit dostatečné množství zájemců o PPP, protože podmínky pro realizaci PPP budou poměrně přívětivé, vzhledem k tomu, jak tomu bylo doposud. Tyto zájemce bude nutné nejdříve důkladně proškolit a to podle nových jednotných standardů a metodik, které budou reagovat na dobrou praxi z jiných zemí, kde už PPP určitou dobu probíhá. Odborníky na proškolení u nás sice nemáme, ale není problém dovézt tento lidský kapitál ze Slovenska, kde už s PPP nějaké zkušenosti mají.

Zájemci, kteří projdou školením a všemi nutnými vyšetřeními (např. psychologickým), budou následně zařazeni do evidence pěstounů. Pokud už budou zařazeni v evidenci a uzavřou s někým dohodu o výkonu pěstounské péče, mají nárok na finanční odměnu a to i v době, kdy zrovna nebudou mít doma v péči dítě. Tato

skutečnost je velice důležitá, protože pěstouni už nebudou čelit existenčním problémům, jako tomu bylo doposud (především tento fakt bránil šíření PPP).

Když už tedy pěstouni budou proškoleni a připraveni na to, aby přijali dítě, otevřou se tímto způsobem dveře i pro děti, které by dříve do PP nabídnuty nebyly. Jedná se například o sourozenecké skupiny či o děti, které patří do skupiny „špatně umístitelných“ dětí. Je to také dobrá možnost pro velmi malé děti, které se po narození dostanou do kojeneckého ústavu, kde pak musí čekat třeba i několik měsíců, než se vyřeší právní situace kolem nich a než jsou např. volné k adopci. Takové děti pak mohou na přechodnou dobu do pěstounské rodiny, která je rozhodně lepší alternativou než ústav. Některé děti se díky PPP vyhnou syndromu ústavní péče, některé alespoň částečně, protože díky PPP dojde k individualizaci případu, to znamená, že se pro děti v přechodné péči bude aktivně hledat další řešení – aby nemusely (zpět) do ústavní výchovy. Dítě se proto v systému péče o ohrožené děti neztratí, nestane se z něj pouze anonymní případ, o jehož řešení se nikdo aktivně nezajímá.

Profesionalizace péče s sebou nese nejenom individualizaci případu, ale také individualizaci péče, protože pěstouni profesionálové budou schopni a připraveni reagovat na všechny potřeby dítěte. Také zde bude viditelná snaha udržování kontaktu s biologickou rodinou, citlivě se bude pracovat s historií dítěte, která je v současné době velmi opomíjeným faktorem. Dítě se v profesionální rodině bude pohybovat mezi menším počtem dospělých lidí než v ústavu a dostane se mu větší zkušenosti s budováním dlouhodobým vztahů.

Vzhledem k tomu, že je PP státem garantovaná a podporovaná forma péče, bude se řádně dbát i na kontrolu pěstounských rodin, což povede k vyloučení případů, kdy se pěstoun stane pěstounem jen díky finanční odměně, vyloučí se také případy, kdy by pěstoun mohl mít nějaké patologické sklony, na které by se nepřišlo během vstupních testů.

Výsledkem by tedy mohla být kvalitnější péče o děti v náhradním rodinném prostředí namísto toho, aby děti byly v ústavech. Péče, která by se dětem dostávala, by byla levnější než ústavní péče a navíc by byla dostupná širší cílové skupině, než je tomu doposud. Pěstouni by za svou práci byli odměňováni, takže už by se nemuseli tolik obávat o finanční zajištění a mohli by se tak plně věnovat dětem.

5.6 Scénář č. 2 – Slabé stránky a hrozby

Tento scénář je diametrálně odlišný od scénáře č. 1. Snaží se přiblížit stav, kdy se projeví slabé stránky PPP a současně se naplní i její hrozby.

Prvním velkým problémovým bodem by mohlo být to, že by připravovaná novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí nebyla přijata a jednání o ní bylo odloženo, a to díky skutečnosti, že systém péče o dítě není v popředí zájmů současné vlády a také kvůli tomu, že naše vláda je v této době poměrně nestabilní. V lepším případě se návrh novely zákona podaří prosadit, ale novela projde ve znění, které nebude příliš šťastné, to znamená, že v dostatečné míře nebudou zohledněny náměty organizací z praxe, které měly možnost vyjádřit se k návrhu novely v rámci připomínkového řízení, které probíhalo. Pokud by nastala situace, že by návrh novely zákona o sociálně-právní ochrany vešel v platnost a PPP by byla příliš živelně šířena, mohlo by to vyvolat spíše negativní reakce. Jednak proto, že PPP je u nás nezvyklá a není nijak společensky zažitá a za další proto, že by u nás v oblasti náhradní péče mohl panovat skeptický přístup k zavádění této nové formy. Je u nás totiž vybudovaná silná ústavní péče a lidé by se mohli bát, že nová forma PPP není dostatečně ošetřená a zajištěná. Navíc, proč najednou razantně měnit něco, co u nás funguje tak dlouho dobu. Dalším faktorem je i to, že šíření PPP není v zájmu zejména zaměstnanců ústavní péče, kteří by se díky PPP mohli bát ztráty zaměstnání.

PPP je velmi náročná forma péče, kdy jsou na pěstouny jednak kladeny velké nároky (co se znalostí, zkušeností a osobních charakteristik týče) a také pokud nemají pěstouni dostatečnou síť služeb podpory kolem sebe, je to velmi psychicky náročné. Je tedy docela možné, že by se našla jen hrstka zájemců o profesionální pěstounství, kteří by se ale ve výsledku díky dlouhé čekací lhůtě na dítě, přílišné byrokracii a příliš přísným kritériím pro výběr pěstounů ani pěstouny stát nemuseli. Malý počet zájemců o PPP by byl však hrozbou i pro samotné děti, kterým by se tak vidina PPP vzdálila.

Pokud by se však PPP rozšířila i přes všechny tyto problémy, další možné riziko by se mohlo objevit v souvislosti s finanční odměnou, kterou by pěstouni dostávali. Institut PPP by mohl začít být zneužíván lidmi, kterým nejde v první řadě o děti, ale vidí pouze finanční odměnu. V rámci školení a příprav pěstounů totiž nelze odhalit vše a rozhodně není možné odhalit všechny případy, kdy mají pěstouni špatné úmysly. Děti by se tak mohly dostat do rodin, kde by pro ně péče rozhodně přínosem nebyla, nemusely by být přijaty a s rodinou by jen překlenuly dobu, než by se vyřešila jejich

situace. V extrémním případě by se mohly v domácnosti stát dokonce levnou pracovní silou nebo být zneužívány.

Na tyto případy by však kontrola ani nemusela přijít, protože když by nastala situace, že by se nevytvořily služby doprovázení pěstounů, pěstounská rodina by se do kontaktu s lidmi „z venku“ mohla dostat jen málokdy a špatná praxe by tak zůstala utajena. Sociální pracovníci, kteří by též měli být kontrolní složkou, špatné zacházení s dítětem také nemusí vždy odhalit, protože pokud do rodin nedochází pravidelně v krátkých intervalech, opravdový přehled o rodině nezískají. Pokud by se však podařilo odhalit profesionální pěstounskou rodinu, která by nefungovala, dítě by muselo změnit prostředí a přineslo by to další zklamání v jeho životě, kdy se dítě cítí jako nechtěné. Střídání prostředí, kde se dítě nachází, je tedy další nepříjemnou skutečností, kterou s sebou selhání PPP může přinést.

Dalším faktorem, který by fungování PPP mohl negativně ovlivnit je i špatná komunikace multidisciplinárního týmu, tedy komunikace mezi odborníky v okolí dítěte. Už jen neochota spolupráce pěstounů profesionálů např. se sociálními pracovníky či s úřady by mohla vést k tíživé situaci dítěte. Pěstoun by navíc nemusel usilovat o udržování kontaktu s biologickou rodinou dítěte, což je pro dítě v mnoha případech klíčový vztah.

V případě této varianty, kdy se naplní hrozby a projeví se většina slabých míst PPP, se péče o dítě rozhodně nezlepší a institut PPP se zapíše do mysli lidí jako nepovedený pokus o změnu systému péče o ohrožené děti. Přičemž každá další snaha o šíření této formy péče (i třeba v pozměněné formě) by byla těžší. Horší je však to, že děti, které by se případně do PPP dostaly, by mohly touto péčí být dokonce spíše negativně poznamenány, než že by jim byla ku prospěchu.

6 ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce se věnuje institutu pěstounské péče na přechodnou dobu a profesionálnímu pěstounství jako velmi diskutovaným tématům v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Bylo řečeno, že podoba institutu profesionálních pěstounů se v ČR stále vytváří a upravuje, což je způsobeno i snahou o transformaci a sjednocení systému péče o ohrožení dětí. Tento proces byl vysvětlen za pomoci teorie tvorby politiky – cyklické modelu politického procesu.

Pěstounská péče na přechodnou dobu je v práci pojímána jako součást systému náhradní rodinné péče. Proto byly v práci uvedeny i ostatní formy náhradní rodinné péče a byly stručně popsány, jak z hlediska legislativy, tak i z hlediska věcného a pro lepší ilustraci byly uvedeny i některé statistiky náhradní péče.

Profesionální pěstounská péče byla charakterizována nejdříve obecně. Vysvětlila jsem, co se pod tímto pojmem skrývá, jaký je smysl takové péče, jaké cíle sleduje. Následně byly uvedeny dva příklady dobré praxe ze zahraničí, ze Slovenska a z Velké Británie. V každé zemi funguje profesionální pěstounská péče odlišně, nabývá různých specifických podob. Ve Velké Británii je na profesionální pěstounskou péči kladen velký důraz, má dlouholetou historii a vyskytuje se v mnoha různých formách. Slovensko je trochu zvláštností, protože tento typ péče spadá pod ústavní výchovu, pěstouni jsou tedy zaměstnanci dětských domovů.

Dále jsem za pomoci rozhovorů s odborníky z oblasti péče o děti přiblížila, jak konkrétně vypadá profesionální pěstounská péče u nás. Bylo konstatováno, že profesionální pěstounská péče by věcně měla být pěstounská péče na přechodnou dobu, nicméně je v ČR vidět snaha o celkovou profesionalizaci pěstounské péče. U pěstounské péče na přechodnou dobu jsem uvedla, jak je právně zakotvena, kdo může být pěstounem na přechodnou dobu, jaká je cílová skupina této péče, jaké je finanční zajištění a jaké jsou v současné době služby doprovázení pro pěstouny. Ze zjištěných poznatků vyplynulo, že pěstounská péče na přechodnou dobu u nás ještě není rozvinuta, v cestě jí brání především špatné legislativní podmínky, proto se v současné době chystá novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která by měla situaci výrazně zlepšit. Přípravované novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí byl v práci také věnován prostor, uvedla jsem, jaké jsou její cíle a také, jaká místa novely se díky připomínkovému řízení ukázala jako problémová.

Poslední částí této práce byla SWOT analýza, která posloužila ke zhodnocení profesionální pěstounské péče u nás. Určení silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb proběhlo také za pomoci rozhovorů s odborníky. V rámci analýzy byly dále představeny dva scénáře možného budoucího vývoje profesionální pěstounské péče u nás. Cíleně jsem popsala dvě diametrálně odlišné situace – co by se mohlo stát, pokud by se využilo příležitostí a sledovaly se silné stránky profesionální pěstounské péče u nás a naopak, co by nastalo, pokud by se současně naplnily hrozby a projevíly se slabé stránky.

Výsledkem této práce je tedy popsání nové formy náhradní rodinné péče v ČR – profesionální pěstounské péče. Na základě devíti rozhovorů s odborníky z oblasti péče o děti jsem zjistila, jak je profesionální pěstounská péče v současné době u nás realizována a jak si odborníci představují, že by měla vypadat do budoucna. Rozhovory byly také zdrojem pro provedení SWOT analýzy.

SUMMARY

The focus of Bachelor thesis “*Professional foster parents as part of the substitutional family care system in the Czech Republic*” is the institution of temporary foster care and a rising trend of professionalisation of foster care in the Czech Republic.

Firstly the work introduces all forms of the substitutional family care in the Czech Republic. Then it focuses on professional foster care from a general perspective: what goals it follows, what is its purpose, which children it is particularly suitable for. Then two foreign case-studies are listed: Slovakia and the United Kingdom.

Another part of the work focuses on the professional foster care in the Czech Republic, i.e. on the institution of temporary foster care. Firstly it uses interviews with professionals from the field of threatened children to describe what is the care’s current state, how it is realised, and what are the main practical issues it has to deal with. It was found that temporary foster care is not sufficiently widespread particularly due to its weak legislative basis. Therefore the work further considers future of professional foster care in connection with the planned update of the Children Social & Legal Protection Act.

A SWOT analysis follows, which reveals strengths, weaknesses, opportunities and threats of professional foster care. Two possible scenarios of future development of professional foster care in the Czech Republic are listed.

POUŽITÁ LITERATURA

ANR ČR. 2011. *Připomínky k novele zákona č.359/99 Sb. O sociálně-právní ochraně dětí.* [online] [cit. 2011-05-03]. Dostupné z:

<http://www.anrcr.cz/sites/default/files/ANR_CR_pripominky_novela_359.pdf>

BENEŠOVÁ, Lucie; BRANDEJSOVÁ, Veronika. 2004. „Časté dotazy.“ Pp. 149-157 in: KOVAŘÍK, Jiří a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-957-7.

BRITISH ASSOCIATION FOR ADOPTION & FOSTERING. (bez datace) *All about Fostering.* [online] [cit. 2011-3-26]. Dostupné z:

<<http://www.baaf.org.uk/info/fostering>>

BUBLEOVÁ, Věduna. 2002. „Děti potřebují rodiče, rodiče potřebují děti.“ Pp. 11-27 in: MATĚJČEK, Zdeněk, et al. *Osvojení a pěstounská péče.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-637-3.

BUBLEOVÁ, Věduna, et al. 2002. *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny.* 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, VÚPSV.

BUBLEOVÁ, Věduna; KOVAŘÍK, Jiří. 1999. „Organizace náhradní rodinné péče.“ Pp. 31-42 in: MATĚJČEK, Zdeněk, et al. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny.* 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.

BUBLEOVÁ, VRÁNOVÁ, VÁVROVÁ. 2011. *Připomínky Střediska náhradní rodinné péče k návrhu zákona, kterým se mění zákon č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a další zákony.* [online] [cit. 2011-05-03]. Dostupné z:

<http://www.nahradnirodina.cz/pripominky_strediska_nrp_k_novelizaci_zakona_o_soc_ialne_pravni_ochrane_deti.html>

CALDERDALE YOUTH OFFENDING TEAM. 2005. *Remand foster care*. [online] [cit. 2011-4-2]. Dostupné z:

< http://www.calderdaleyot.org.uk/publications/leaflets/13_remand_foster.pdf>

COLEBATCH, H. K. 2005. *Úvod do policy*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-86598-79-9.

COLEMAN, Jeffrey. 2010. *Systém pěstounské péče ve Velké Británii – historické souvislosti a současné tendence včetně různých druhů pěstounské péče*. [online] [cit. 2011-3-26]. Dostupné z: < <http://okna-nrp.cz/wp-content/uploads/Jeffrey-Coleman.pdf>>

DĚTI PATŘÍ DOMŮ, o.s. 2011. *Připomínky k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a další zákony*. [online] [cit. 2011-05-03]. Dostupné z: < <http://www.forumnr.cz/skupiny/neformalni-skupina-nno-zabyvajcich-se-nrp/forum/pripominky-k-novele-zakona-o-socialnepravni-ochranedeti/>>

FIALA, P.; SCHUBERT, K. 2000. *Moderní analýza politiky: uvedení do teorií a metod policy analysis*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-85947-50-1.

FILADELFIE - PŘÍSTAV OLDŘICHOVICE. 2011. *Připomínky k novele zákona 359/1999 Sb.* [online] [cit. 2011-05-03]. Dostupné z:

< <http://oldrichovice.filadelfie.cz/ozveny-nrp/>>

FOND OHROŽENÝCH DĚTÍ. 2011. *Legislativní podněty FOD*. [online] [cit. 2011-05-03]. Dostupné z: < <http://www.fod.cz/>>

GIDDENS, Anthony. 2005. *Sociologie*. 5. vyd. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.

JUHÁSOVÁ, Lucia. 2010. *Súčasný stav profesionálnej rodiny na Slovensku*. [online] [cit. 2011-4-20]. Dostupné z:

< http://www.kpsv.fsvaz.ukf.sk/PhD%20konf%202010/SUBORY/PDF/49_Juhasova.pdf>

Listina základních práv a svobod. [online] [cit. 2011-03-05]. Dostupné z: <<http://zakony-online.cz/?s5&q5=all>>

MACELA, Miloslav. 2011. *Reforma systému péče o ohrožené děti a právo na dětství*. [online] [cit. 2011-04-16]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/10566>>

MATEJ, Vladislav (ed.). 2000. *Profesionální rodič, alebo gulatá kocka*. 1. vyd. Bratislava: Návrat, MPSVR SR. ISBN 80-967908-1-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Z.; LANGMEIER, J. 1974. *Psychická deprivace v dětství*. 3. vyd. Praha: Avicenum. ISBN 08-049-74

MPSV ČR. 2007. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2006*. [online] [cit. 2011-4-20]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7260>>.

MPSV ČR. 2008. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2007*. [online] [cit. 2011-4-20]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7260>>.

MPSV ČR. 2009a. *Dávky pěstounské péče*. [online] [cit. 2011-03-06]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/soc/szp/obcane/pestounska_pece>.

MPSV ČR. 2009b. *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011*. [online] [cit. 2011-20-04]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7440/NAP.pdf>>.

MPSV ČR. 2009c. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. [online] [cit. 2011-06-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7296/Pestounska_pece_na_prechodnou_dobu.pdf>

MPSV ČR. 2009d. *Průvodce pro náhradní rodinnou péči*. [online] [cit. 2011-06-03]. Dostupné z:

<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7294/Pruvodce_pro_nahradni_rodinnou_peci_.pdf>

MPSV ČR. 2009e. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2008*. [online] [cit. 2011-4-20]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7260>>.

MPSV ČR. 2009f. *Sociálně-právní ochrana dětí – obecný úvod* [online] [cit. 2011-04-04]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7242>>

MPSV ČR. 2010a. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2009*. [online] [cit. 2011-4-20]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7260>>.

MPSV ČR. 2010b. *Seminář k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti*. [online] [cit. 2011-4-13]. Dostupné z:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/9977/Seminar_pro_NNO_a_Nadace.pdf>

MPSV ČR. 2011a. *Důvodová zpráva*. [online] [cit. 2011-04-29]. Dostupné z:
<<http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>>

MPSV ČR. 2011b. *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a některé další související zákony*. [online] [cit. 2011-04-29]. Dostupné z: <<http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf>>

MPSV ČR. 2011c. *Roční výkaz o výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2010*. [online] [cit. 2011-4-20]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7260>>.

MPSV ČR. 2011d. *Tisková zpráva: MPSV podpoří profesionalizaci pěstounské péče v ČR*. [online] [cit. 2011-4-13]. Dostupné z:
<<http://www.mpsv.cz/files/clanky/10493/09032011.pdf>>

MPSV ČR. (bez datace). *Vybrané statistické údaje o výkonu sociálně-právní ochrany dětí* [online] [cit. 2011-03-06]. Dostupné z:
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/7312/Vybrane_udaje.pdf>.

MRÁZKOVÁ, Agnesa, KOVAŘÍK, Jiří. 1999. „Výhledy profesionální pěstounské péče v České republice.“ In: *Sborník přednášek z 6. konference o náhradní rodinné péči*. Praha: MPSV.

MŠMT ČR. 2006. *Nejlepší zájem dítěte* [online] [cit. 2011-20-04]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/vyklad-pojmu-nejlepsi-zajem-ditete>>.

OWEN, Charlie, et al. 2007. *An exploratory study of private fostering*. [online] [cit. 2011-3-26]. Dostupné z: <<https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/TCRU-0307.pdf>>

PISKAČOVÁ, Kateřina. 2004. Systém pěstounské péče ve Velké Británii. *Náhradní rodinná péče*. roč. 7, č. 3, str. 24-26. ISSN 1212-3765.

SDRUŽENÍ PĚSTOUNSKÝCH RODIN BRNO. 2011. (*Bez názvu*) [online] [cit. 2011-05-03]. Dostupné z: <<http://www.forumnr.cz/skupiny/neformalni-skupina-nno-zabyvajicich-se-nrp/forum/pripominky-k-novele-zakona-o-socialnepravni-ochranedeti/>>

SOS DĚTSKÉ VESNIČKY. 2011. *SOS dětské vesničky* [online] [cit. 2011-03-06]. Dostupné z: <<http://www.sos-vesnicky.cz/>>.

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. 2010. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 4. vyd. Praha: Spolu dětem o.p.s.

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. 2009. *Statistiky náhradní výchovy v ČR*. [online] [cit. 2011-4-20]. Dostupné z: <http://www.nahradnirodina.cz/statistiky_nahradni_vychovy_v_cr.html>.

Úmluva o právech dítěte, sdělení FMZV č. 104/1991 Sb. [online]. New York: Organizace Spojených národů [cit. 2011-03-15]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>

ÚSMEV AKO DAR. (bez datace). *Ústavná starostlivosť – PR (profesionálna rodina)* [online] [cit. 2011-4-01]. Dostupné z:

<http://www.usmev.sk/index.php?option=com_content&task=view&d=73&Itemid=79>

VESELÝ, A.; NEKOLA, M. 2007. *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-86429-75-5.

VRTBOVSKÁ, P.; DLABOVÁ, M. 2005a. *Moderní pojetí pěstounské péče*. [online] [cit. 2011-3-26]. Dostupné z: <<http://natama.cz/?sid=5>>

VRTBOVSKÁ, P.; DLABOVÁ, M. 2005b. *Sociální práce s dítětem a rodinou v obtížné situaci*. [online] [cit. 2011-3-26]. Dostupné z: <<http://natama.cz/?sid=5>>

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. [v platném znění] [online] [cit. 2011-3-20]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=o%20p%C3%A9%C4%8Di%20o%20zdrav%C3%AD%20lidu&PC_8411_l=20/1966&PC_8411_ps=10#10821>

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. [v platném znění] [online] [cit. 2011-3-20]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=z%C3%A1kon%20o%20rodin%C4%9B&PC_8411_l=94/1963&PC_8411_ps=10#10821>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. [v platném znění] [online] [cit. 2011-3-20]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=v%C3%BDkonu%20%C3%BAstavn%C3%AD%20v%C3%BDchovy%20nebo%20ochrann%C3%A9%20v%C3%BDchovy%20ve%20%C5%A1kolsk%C3%BDch%20za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD&PC_8411_l=109/2002&PC_8411_ps=10#10821>

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. [v platném znění] [online] [cit. 2011-3-20]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=o%20st%C3%A1tn%C3%AD%20soci%C3%A1ln%C3%AD%20pdpo%C5%99e&PC_8411_l=117/1995&PC_8411_ps=10#10821>

Zákon č. 242/1991 Sb., o soustavě zdravotnických zařízení zřizovaných okr. úřady a obcemi. [v platném znění] [online] [cit. 2011-3-20]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=o+soustav%C4%9B+zdravotnick%C3%BDch+za%C5%99%C3%ADzen%C3%AD&text=>

Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálněprávní ochraně dětí a o sociální kuratele a o změně a doplnění některých zákonů. [v platném znění] [online] [cit. 2011-3-20]. Dostupné z:

<http://www.upsvar.ke.sk/ZAKON%20O%20SPO%20A%20KURATELE%20305_2005.pdf>

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. [v platném znění] [online] [cit. 2011-3-20]. Dostupné z:

<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=soci%C3%A1ln%C4%9B-pr%C3%A1vn%C3%AD%20ochran%C4%9B%20d%C4%9Bt%C3%AD&PC_8411_l=359/1999&PC_8411_ps=10#10821>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Seznam používaných zkratk 64	64
Příloha č. 2: Návod k rozhovoru 65	65

PŘÍLOHA

Příloha č. 1: Seznam používaných zkratk

ANR – Asociace náhradních rodin

BAAF – British Association for Adoption & Fostering

DD – dětský domov

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

MPSVR SR - Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR

NATAMA - Institut náhradní rodinné péče

NRP – náhradní rodinná péče

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dětí

PNVR – profesionální náhradní výchova v rodině

PP – pěstounská péče

PPP – profesionální pěstounská péče

SNRP - Středisko náhradní rodinné péče

Příloha č. 2: Návod k rozhovoru

1. *Současný stav PPP v ČR*

- Lze vůbec o PPP v pravém slova smyslu hovořit?
- Kdo jsou pěstouni profesionálové
- Jaké požadavky jsou na pěstouny kladeny (vzdělání, odbornost, praxe, aj.)?
- Model PPP u nás realizován – jak konkrétně PPP probíhá?
- Kdo posuzuje pěstouny, zda se pěstouny mohou stát?
- Finance
- Počet dětí
- Cílová skupina
- Kdo jsou odborníci, kteří s pěstouny spolupracují (spolupracují?)
- Kontrola pěstounů

2. *Budoucnost PPP v ČR – návrh Novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí*

- Řeší dostatečně problémové body současného stavu?
- Problémová místa
- Kdo budou pěstouni profesionálové
- Jaké na ně budou kladeny požadavky (vzdělání, odbornost, praxe, aj.)?
- Kdo posuzuje pěstouny, zda se pěstouny mohou stát?
- Finance
- Počet dětí
- Cílová skupina
- Kdo za odborníky bude s pěstouny spolupracovat
- Kontrola pěstounů

3. *Zhodnocení PPP*

- **Jaké jsou silné stránky**
Jaké výhody PPP přináší (oproti jiným formám NRP nebo ústavní výchově)?
V čem je PPP dobrá?
- **Jaké jsou slabé stránky**
Co lze na PPP zlepšit?
Co se v rámci PPP dělá v současné době špatně?
Čemu je potřeba se vyhnout?
Jsou v něčem jiné formy NRP nebo ústavní výchova lepší?
- **Jaké jsou příležitosti**
Vidíte v oblasti PPP nějaké příležitosti (externí okolnosti), které by mohly PPP nějak pozitivně ovlivnit?
- **Jaké jsou hrozby**
Jaké překážky před PPP v současné době stojí?